

mentor

nr. 5 2008

I denne utgaven

28
Doktorgrad i revisjon og
internkontroll

32
Nyheter fra Norsk
Regnskapsstiftelse
og mer...

Styrearbeid

Styreundersøkelse 6

Årets styreleder, Arvid Moss 12

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Jørgen O. Kjørsvik

Jørgen O. Kjørsvik har vært administrerende direktør for PricewaterhouseCoopers i Norge siden 2000, og avtrer stillingen desember 2008.

10 år med fremgang

I de ti årene siden PricewaterhouseCoopers ble dannet, gjennom sammenlåingen av Coopers & Lybrand og Price Waterhouse, har vi oppnådd mye. Vår evne til å bistå våre klienter til suksess, har drevet frem vår egen suksess: Styrken og bredden i vårt nettverk, dyktigheten til våre ansatte og vår konsistente fokus på kvalitet i våre leveranser, har vært byggestener i utviklingen vår.

Endrede rammebetingelser har satt søkelyset på revisors rolle og uavhengighet. Vi har suksessfullt navigert og tilpasset oss disse endringene, herunder regulatoriske reaksjoner på virksomhetsskandaler og -sammenbrudd. Vår strategi har hele tiden vært å ivareta vår rolle som uavhengig part, gjennom å tilby riktige tjenester av høy kvalitet. Kundenes behov for kontroll og gode løsninger har alltid stått i sentrum for våre tjenester enten det gjelder revisjon, skatt eller rådgivning.

Dagens urolige og usikre økonomi gir nye utfordringer for våre kunder. Vi tar mål av oss til å hjelpe til med å finne gode løsninger på de utfordringer markedet skaper. Revisjonsvirksomheten spiller en viktig rolle i forhold til å opprettholde orden i urolige kapitalmarkeder. Gjennom en effektiv revisjon bidrar vi til å skape tillit til finansiell rapportering fra våre kunder. Sterk fagkompetanse

innenfor revisjon, regnskap og skatt har alltid vært grunnstenene i vår revisjonsvirksomhet. Vår satsning på å utvikle og styrke revisjon som verdibringende tjeneste synliggjøres gjennom Jonas Gaudernacks doktorgrad i revisjon og internkontroll, som ble disputert i november (s. 28). Dette er første doktorgrad gjennomført innen revisjon her til lands, av en revisor i et norsk firma. Dette arbeidet vil bli videreført av Jonas gjennom en strategisk avtale mellom PwC og Norges Handelshøyskole hvor forskning og utvikling av revisjonsfaget vil stå sentralt.

Gjennom et bredt, faglig kompetansemiljø har vi utviklet metoder som effektivt bidrar til god styring og kontroll hos våre kunder. Effektiv kontroll og god risikostyring påvirker selskapets evne til verdiskapning og utvikling. Bygget på denne kjernekompetansen innen effektiv virksomhetsstyring har vi på under åtte år utviklet et av landets største rådgivningsmiljøer. Strategisk rekruttering og kontinuerlig utvikling av våre mennesker har vært kjernen i vår kompetanseoppbygging og utviklingen av verdiskapende tjenester som markedet trenger. Vi har gjennom de siste ti årene opprettholdt vår posisjon som en av landets mest foretrukne virksomheter å jobbe for.

Vi har bygget opp et nettverk av kontorer tuftet på samme kvalitet og

innhold i tjenester. 35 kontorer og 1 200 ansatte sikrer våre kunder tilgang til service av samme høye kvalitet uansett hvor de er lokalisert i landet. Vår nettverkstilknytning gir våre internasjonale kunder tilgang til mer enn 155 000 kvalifiserte ressurser globalt.

Jeg har hatt den store ære å få lede dette flotte selskapet i åtte av de ti årene etter fusjonen. Jeg føler nå at det er rett å overlate lederskapet til yngre krefter, som med sin vitalitet og energi har evne og vilje til å lede utviklingen videre og styrke våre kompetanseplattformer med tanke på fremtidens forventninger fra våre kunder. Knut Grotli tar over som leder for PwC Norge med virkning fra desember. Jeg vet at selskapets fremtid vil ligge i gode hender og at de verdier vår utvikling er bygget på, vil bli videreført under Knuts ledelse.

Jeg ønsker med dette å takke alle våre kunder og relasjoner for samarbeidet i årene som har gått, hvor jeg har sittet med ansvaret, og ønsker dere alle en riktig god jul og alt godt i det nye året. Takk for meg.

Jørgen O. Kjørsvik
Administrerende direktør

Knut Grotli

Knut Grotli tiltrer stillingen som administrerende direktør for PricewaterhouseCoopers i Norge desember 2008. Han har vært partner i PwC siden 2005 og har mange års erfaring fra revisjon, corporate finance og Økokrim.

Revisjon og rådgivning i en tid med forandring

”Kvalitet er fundamentet i vår revisjonspraksis. I en tid med økonomisk usikkerhet er tillit til kvalitet og substans viktigere enn noen gang,” forteller påtroppende administrerende for PricewaterhouseCoopers i Norge, Knut Grotli i intervju.

Ufravikelig kvalitetsfokus

Det er ikke tvil om at dagens finans- og kreditturo, samt konsekvens for markedsdynamikken, vil prege et bredt lag i samfunnet frem i tid. ”At en rekke større og mindre storheter i verdensøkonomien har fremstått med svakt fundament og dårlig evne til å redde seg selv har overrasket mange. Hastigheten i kollapsen gir videre grunn til ettertanke” forteller Knut Grotli.

Nedgangstidene innebærer betydelige utfordringer også for revisorrollen. ”Dagens ustabilitet i finansmarkedene medfører betydelige utfordringer, og vi står kontinuerlig overfor vanskelige avgjørelser. Våre vurderinger kan i verste fall trekke selskapets eksistens i tvil. At vi har gjort riktige vurderinger med høyest mulig kvalitet er en underliggende forutsetning for tillit mellom oss som uavhengig part og selskapet eiere, ledelse og interessenter. Vi mener at

våre ansatte har den utrustning som er nødvendig for å møte disse utfordringene på en best mulig måte gjennom erfaring, objektivitet og faglig kompetanse”, forteller Knut.

Historien har vist at det i kjølvannet av finansielle kriser oppstår et behov fra myndighetens side for å etablere nye strukturer og gjøre regulatoriske endringer. Noe dagens situasjon har lært oss er at kriser oppstår til tross for - tilsynelatende - sterk underliggende regulering. Uansett forhold kan man ikke regulere seg ut av usikkerhet. ”Vi har et tjenestespekter, en kompetanseflate og et fokus på styring, kontroll og omstillingsprosesser som er svært relevant for det behovet og de utfordringer som markedet skaper. Jeg er optimistisk i forhold til revisjonens rolle og verdien dette gir for virksomheter og deres interessenter. Fokus på kvalitet skal alltid stå sentralt i vår virksomhet”, sier Knut videre.

Videreutvikling av revisjonsprofesjonen

Revisorrollen har endret seg mye det siste tiåret. Vi har sett en tydeligere klargjøring av tjenestetilbudet til revisjonsklienter versus ikke-revisjonsklienter, og har hatt en positiv gjennomgang av revisorrollen som uavhengig part.

”Vår ambisjonen er å være banebrytende i forhold til å utvikle revisjonsproduktet ytterligere, slik at det gir mest mulig merverdi for våre kunder. Vi skal ha dyp innsikt i den enkelte bransjes markedsdynamikk. Vi skal ha den høyeste tekniske kompetansen innenfor regnskap, skatt og generelt innenfor et stadig mer regulert rammeverk. Dette skal kombineres med evne til å vurdere kvaliteten på underliggende risikostyring og kontrollmiljø. Overordnet er vi avhengige av gode kommunikasjonsegenskaper for å kunne formidle dette på en effektiv måte til våre kunder”, forteller Knut.

”Våre ansatte er kjernen i vår virksomhet. Det betyr at vi skal fortsette å tiltrekke, beholde og utvikle de beste medarbeiderne” sier Knut. ”Vi har en klar ambisjon om å bli oppfattet som det ledende revisjons- og rådgivningsselskapet i Norge, kjennetegnet ved høy faglig kompetanse og fokus på styring, kontroll og omstillingsprosesser. PwC har vært gjennom en sterk vekstfase de siste ti årene, og bygget opp en kraftfull plattform som vi skal utvikle videre for å tilpasse oss dagens markedssituasjon.”

Leder	3
Virksomhetsstyring	6 Styreundersøkelse 2008–1993
	12 Strategisk risikostyring er avgjørende for godt styrearbeid
	18 Fremtidens anskaffelses- og logistikkprosesser i StatoilHydro
	24 Hvordan sikre lønnsomheten og skape en plattform for vekst gjennom varige kostnadsreduksjoner?
Finansiell rapportering	28 Doktorgrad i revisjon og internkontroll
	32 Nyheter fra Norsk Regnskapsstiftelse
	36 Finansielle eiendeler og forpliktelser
	42 Fusjon
	44 Høringsutkast til Norsk RegnskapsStandard – Avvikling og avhendelse
	46 Oppkjøp og konsernregnskap – modernisering og forenkling av god regnskapsskikk
	52 Finanskrisen - hva skjer med nedskrivninger i år?
	60 Hva er nytt i IFRS?
Skatt, avgift og selskapsrett	62 Praktisering av justeringsreglene –mva-justeringer på næringsbygg skal rapporteres i november/desember i år
	66 Skattehensyn ved utviklingseiendom og inngåelse av grunneieravtaler
	69 Skattemessig innbetalt kapital – nye uttalelser
	72 Aktuelle nyheter

Innhold

Styrearbeid

Nyheter fra Norsk Regnskapsstiftelse

Mva-justeringer på næringsbygg

Ansvarlig utgiver:

PricewaterhouseCoopers

Mentor publiseres fem ganger i året.

Opplag: 11 000

ISSN: 1501-8474

Redaksjonell tilrettelegging og
grafisk produksjon
PricewaterhouseCoopers

Trykk

Oslo Forlagstrykkeri

Distribusjon

Gratis magasin for kunder
og utvalgte kundegrupper av
PricewaterhouseCoopers

Abonnement

For adresseforandring eller abonnement,
kontakt oss på PwC-news@no.pwc.com

Redaksjonen

Ansvarlig redaktør

Jens-Erik Huneide, partner revisjon, jens-erik.huneide@no.pwc.com

I redaksjonen

Helene Raa Bamrud, partner rådgivning, helene.raa@no.pwc.com

Lars Helge Aasen, partner skatt/avgift, lars.helge.aasen@no.pwc.com

Stine Bryn Sverdrup, advokatfullmektig, stine.bryn.sverdrup@no.pwc.com

Rita Granlund, partner revisjon, rita.granlund@no.pwc.com

Anders Ellefsen, partner revisjon, anders.ellefsen@no.pwc.com

Hilde Udnæs, Marketing & Comm. manager, hilde.merete.udnaes@no.pwc.com

Bidragstyttere

Ivar Borge, Hildegunn Naas, Håvard Abrahamsen, Eli Moe-Helgesen, Thomas Fraurud, Dag Olav Haugen, Ola Anfinssen, Signe Moen, Anlaug Haarbye, Monica Harsvik Smith-Tønnessen, Bjørn Einar Strandberg, Didrik Thrane-Nielsen, Gøril Hyni, Jonas Gaudernack, Lars Aasen, Lene Sakariassen, Trond Ingebrigtsen, Stine Bryn Sverdrup

Foto

Forsidefoto: Espen Tollefsen

Bård Gudim, Tommy Normann, Hanne Hestangen, Scanpix Creative, GV-Press

For tidligere utgaver av Mentor i nedlastbar pdf-utgave, se Publikasjoner på www.pwc.no.

PricewaterhouseCoopers er verdens største nettverk av revisorer, advokater og rådgivere, og leverer et bredt spekter av profesjonelle tjenester gjennom 154 000 medarbeidere i 153 land. Dette drar vi stor nytte av ved våre kontorer i Norge. Med over 1 200 ansatte ved 35 kontorer, er vi i dag en av landets ledende leverandører av tjenester innen revisjon og rådgivning. www.pwc.no

© 2008 PricewaterhouseCoopers.

PricewaterhouseCoopers-navnet refererer til individuelle medlemsfirmaer tilknyttet den verdensomspennende PricewaterhouseCoopers-organisasjonen.

Innholdet i denne informasjonen er kun for generell veiledning. Enhver situasjon er unik, og PricewaterhouseCoopers kan derfor ikke ta ansvar for eventuelle beslutninger som baseres på innholdet. Vennligst ta kontakt med våre revisorer, advokater og/eller rådgivere dersom du har spørsmål om innholdet.

Styreundersøkelse 2008–1993

Det er nylig gjennomført en stor styreundersøkelse med fokus på utfordringer i styrerommet. Undersøkelsen er en direkte oppfølging av en tilsvarende undersøkelse som ble gjennomført i 1993. 2008-undersøkelsen viser at det er skjedd en god del i styrerommene i løpet av de siste 15 årene, og at det er nye typer av utfordringer som i dag stjeler styrets oppmerksomhet. PricewaterhouseCoopers har vært en av tre sponsorer for denne undersøkelsen som ble gjennomført av Styreinformasjon AS.

Av Håvard S. Abrahamsen

Formålet med undersøkelsen

De siste årene har det blitt stadig mer fokus på styrets rolle, ikke minst som følge av den store "corporate governance-bølgen" som har ridd den vestlige verden etter de store selskapsskandalene i 2001 og 2002. Det har i perioden fra 1993 frem til i dag kommet en rekke nye lover og anbefalinger som har virket inn på styrets rolle, arbeidsform, fokusområder mv. I tiden fremover vil ikke minst nye EU-direktiver skjerpe kravene til norske styre. Her kan nevnes den særskilte erklæringen som styret må avgi i forbindelse med hel- og halvårsrapportering, skjerpede krav for styrene i forhold til risikostyring og intern

kontroll, og innføring av revisjonsutvalg. Det er neppe tvil om at de skjerpede kravene er en direkte respons fra myndighetene på ulike negative hendelser de seneste årene.

Styreundersøkelsen er gjennomført for å avdekke hvilke utfordringer styremedlemmer og styreledere mener de står overfor som de øverste tillitsmenn og -kvinner i store norske selskaper. Det er interessant å se om og hvordan "bildet" for styremedlemmer og -ledere har endret seg fra undersøkelsen i 1993.

Vi håper at vår omtale av undersøkelsen kan gi nyttige innspill for norske styre i deres arbeid for å forbedre styrearbeidet.

Styreundersøkelsen er gjennomført for å avdekke hvilke utfordringer styremedlemmer og styreledere mener de står overfor som de øverste tillitsmenn og -kvinner i store norske selskaper.

Gjennomføring av undersøkelsen

Undersøkelsen ble gjennomført våren 2008 med utgangspunkt i Norges 400 største bedrifter målt etter omsetning. 455 personer (styremedlemmer og styreledere) svarte på undersøkelsen mot 153 personer i 1993. Undersøkelsen har en god bransjemessig fordeling; Industri (20 %), Tjenesteytende (18 %), Industri internasjonalt (17 %), Handel (14 %), Bank/Finans/Forsikring (10 %), Shipping/Offshore (9 %), Annet (12 %).

Spørreskjemaene som ble sendt ut hadde i alt 99 ulike påstander gruppert etter ulike temaer, for eksempel styrets arbeidsform og kvaliteten på styrets beslutningsunderlag. De som svarte på undersøkelsen skulle gradere hvor viktig den enkelte påstand var.

Som det går fram av tabell 1 har andelen kvinner som har svart økt betydelig, noe som dels må tilskrives det nye lovkravet om kvinnelig styrerepresentasjon i allmennaksjeselskaper.

Observasjoner

Undersøkelsen er delt opp i seks forskjellige forbedringsområder:

- Styrets selvstendighet og handlekraft.
- Styrets sammensetning og kompetanse.
- Styrets arbeidsform og den praktiske organiseringen av styrearbeidet.
- Kvaliteten på styrets beslutningsunderlag.
- Styrets samarbeid med revisor.
- Styrets godtgjørelse.

De ti viktigste påstandene i 2008-undersøkelsen var (rangering av tilsvarende påstander i 1993 er vist i parentes):

1. Det er vanskelig for styret i et datterselskap å handle selvstendig siden morselskapet i praksis styrer beslutningene. (13)
2. Det avsettes sjelden tilstrekkelig tid ved styremøtene for å kunne diskutere strategier og visjoner. (2)
3. Enkelte eiergrupper dominerer i styret. (64)
4. Den profesjonelle styreverdenen i Norge er for liten. (19)
5. Som styreleder/medlem kjenner jeg meg ofte prisgitt vurderingene til adm. direktør/ledelsen, og jeg har vanskelig for å kontrollere de opplysningene som gis til styret. (2)
6. Min godtgjørelse for arbeid i enkelte styret er for lav i forhold til den arbeidsinnsats som kreves. (23)
7. Styrepapirer sendes ofte ut for kort tid før styremøtet. (25)
8. Det er vanskelig å handle selvstendig som styreleder hvis man representerer en sterk eierinteresse. (28)
9. Det er ofte vanskelig å forandre sammensetningene på et styre som ikke fungerer bra. (4)
10. Styret reiser for lite til de viktigste markedsområdene. (26)

Tabell 1: Fakta om undersøkelsen

1993	2008
<ul style="list-style-type: none">• 153 personer responderte• 18 % datterselskaper• 20 % børsnoterte• 57 % styreledere• 8 % ansattrepresentanter• 7 % kvinner• Jevnt fordelt innenfor ulike bransjer• Nedgangskonjunktur når rapporten ble avsluttet	<ul style="list-style-type: none">• 455 personer responderte• 19 % datterselskaper• 27 % børsnoterte• 14 % styreledere• 28 % ansattrepresentanter• 31 % kvinner• Jevnt fordelt innenfor ulike bransjer• Nedgangskonjunktur når rapporten ble avsluttet

Nærmere kommentarer til de ulike forbedringsområdene

Styrets selvstendighet og handlekraft

Den observasjonen som ble rangert som den viktigste i årets undersøkelse var at det er vanskelig for styret i datterselskaper å handle selvstendig da morselskapet i praksis styrer beslutningene. På den ene siden er dette naturlig da morselskapet er den kontrollerende enheten, og naturlig nok vil være en viktig premissgiver for datterselskapene. Samtidig er det klart at styret i et datterselskap har et selvstendig ansvar for datterselskapet. Spesielt tror vi dette er en viktig problemstilling når morselskapet befinner seg i utlandet, og ikke er underlagt det samme selskapsrettslige og legale rammeverket som det norske selskapet. Dette er en frustrasjon som i 1993 ble rangert som den 13. viktigste påstanden. At den nå topper listen kan kanskje være en konsekvens av at flere og flere norske selskaper er eiet fra utlandet. En annen, og kanskje viktigere,

årsak kan være at oppmerksomheten rundt styrets oppgaver, rolle og ansvar har økt betydelig siden 1993. Saker hvor styrets rolle er diskusjonstema blomstrer i media, og har nok ført til økt bevisstgjøring blant styremedlemmer generelt.

Det er også slik at mange styremedlemmer opplever klart sterkere dominans fra store eiergrupperinger. Dette er en påstand som har endret seg markert siden 1993, og oppleves i dag som den tredje viktigste påstanden (1993: 64). Denne påstanden må ses i sammenheng med det som nevnes over om styrets selvstendighet. Spesielt gjelder dette for selskaper med opp til ca 2 mrd kr. i omsetning og som er datterselskaper, og hvor det typisk er representanter for morselskapet som sitter i styret.

I 1993 var en klar oppfatning (7. viktigste påstand) at styret ofte ble for passivt, og avvventet initiativ fra ledelsen, i stedet

for å handle selvstendig før et akutt problem oppstår. I 2008-undersøkelsen er denne rangert som den 19. viktigste påstanden. Det kan indikere at styrene nå er mer "på ballen", og tar et større ansvar i krevende situasjoner. Det er uansett viktig å påpeke at håndtering av krevende situasjoner krever initiativ fra både styre og ledelse, og at det legges opp til "duett" snarere enn "duell" hvor roller og ansvar er klart definert.

Styrets sammensetning og kompetanse

Styrene i denne undersøkelsen er relativt store. Nesten halvparten av styrene består av 7-8 medlemmer. Mange opplever at det i for liten grad blir tatt hensyn til at styremedlemmene bør ha mer variert bakgrunn og kompetanse. Det oppleves at den profesjonelle styreverdenen er for liten, og dette ble vurdert til å være den fjerde viktigste påstanden i 2008-undersøkelsen (1993: 19). Som følge av dette har ca. 10 % av selskapene søkt utenfor landets grenser etter styremedlemmer, særlig de i øvrige

“Vi håper at vår omtale av undersøkelsen kan gi nyttige innspill for norske styretter i deres arbeid for å forbedre styrearbeidet.”

Håvard S. Abrahamsen er partner i PricewaterhouseCoopers, og har lang erfaring innen eierstyring og selskapsledelse.

“Kun 25 % synes at kravet om 40 % andel kvinnelige styremedlemmer er viktig.”

nordiske landene, for å få et større utvalg potensielle styremedlemmer.

Kun 25 % synes at kravet om 40 % andel kvinnelige styremedlemmer er viktig. Det er kanskje ikke overraskende at det er menn, gjerne styreledere, i børsnoterte selskaper som synes dette er minst viktig.

Det er en nokså utbredt oppfatning, og mer utbredt nå enn tidligere, at styrets sammensetning og kompetanse oppleves som en utfordring - det er for få å velge blant, det er for få unge og nytenkende, de som sitter i styrer oppleves for like, og det er for få eksterne (2008: 11, 1993: 29). Det styremedlemmene egentlig sier i undersøkelsen er at mange av styrene er feil sammensatt. Samtidig sier undersøkelsen at det er vanskelig å endre sammensetning i et styre som ikke fungerer bra (2008: 9 – 1993: 4). I sum er dette et faresignal. Satt på spissen er det en klar opplevelse av at styrene ikke er sammensatt med riktig kompetanse og erfaring, og det er vanskelig å endre på styret når det viser seg at det ikke fungerer godt nok. Her har eierne, og ikke minst valgkomiteene, en viktig utfordring å ta tak i.

Styrets arbeidsform og den praktiske organiseringen av styrearbeidet

Litt enkelt sagt har styret to hovedoppgaver – tilsyn/kontroll

og forvaltning (dvs. strategi, organisasjonsutvikling med mer). Aksjelovene har relativt klare regler for hva tilsynsansvaret omfatter, mens for strategi/forvaltningsoppgaven er det mer opp til hva styret selv velger å gjøre ut av det. Den nest viktigste påstanden både i 1993 og nå i 2008 går på at det avsettes for liten tid i styremøtene til å diskutere strategier og visjoner. Styrelederne, som gjerne setter styrets agenda sammen med daglig leder, anser imidlertid ikke at lite tid for strategiarbeid er noe stort problem. Heller ikke de over 59 år anser dette å være noe problem, kun 2 % oppgir dette som en utfordring.

Mange opplever at styremøtene ofte blir brukt til gjennomgåelse av historiske forhold, gjerne formelle forhold, og i mindre grad til diskusjoner om ”veien videre” og de strategiske spørsmålene. Årsakene til at det oppleves slik er sikkert mange, men noe kan nok tilskrives tilgjengelig tid i styremøtene og styrets faktiske kompetanse om produkter, tjenester, marked med mer. Et poeng i undersøkelsen er at styret reiser for lite til de viktigste markedsområdene (2008: 10, 1993: 26), og det kan være en indikasjon på at mange opplever at de ikke har nok kompetanse om selskapets produkter/tjenester til å være en faktisk bidragsyter i strategiske spørsmål. Fremtiden kan man påvirke – historien kan man lære noe av, men ikke gjøre noe med. Større bevissthet på

tidsbruken i styremøtene, herunder gode forberedelser til styremøtene, kan synes nødvendig. I denne sammenheng kan det også nevnes at styrepapirene ofte sendes ut for sent, noe som kan medføre at tiden til forberedelse til styremøtene blir for dårlig.

Undersøkelsen viser også at flere opplever rollen som kontrollorgan som mindre frustrerende i 2008 enn de gjorde i 1993. Denne positive utviklingen antas å ha sammenheng med det generelle fokuset de senere årene på kvalitet i den finansielle rapporteringen, og nye corporate governance anbefalinger som har bidratt til å klargjøre styrets rolle.

Kvaliteten på styrets beslutningsunderlag

En viktig observasjon er at mange styremedlemmer og styreledere føler seg prisgitt den informasjon og de vurderinger ledelsen kommer med. De opplever at det er vanskelig å kontrollere de opplysningene som gis fra administrasjonen. Denne observasjonen var nest viktigst i 1993 og femte viktigst i 2008. Dette kan være en respons fra styremedlemmer på den utviklingen vi ser, hvor det legges opp til sterkere involvering fra styrets side, for eksempel knyttet til risikostyring og intern kontroll, men hvor styrets medlemmer kanskje ikke helt ser hvordan dette kan følges opp i praksis.

Som nevnt ovenfor oppleves det at styrepapirer sendes ut for sent, og at det blir for dårlig tid til å forberede seg til styremøtene (2008: 7 – 1993: 25). En mulig forklaring på dette er den generelle utviklingen vi ser i samfunnet; flere oppgaver skal løses på mindre tilgjengelig tid, gjerne av færre personer.

Undersøkelsen viser også at 35 % mener at en effektiv intern revisjon er den beste måten å kontrollere at den økonomiske rapporteringen til styret blir riktig på, mens 27 % legger vekt på ekstern revisor. Det er med andre ord revisjonen som er styrets viktigste middel for å

kontrollere økonomisk informasjon fra ledelsen. Styrets egne kontrollaktiviteter er det kun 5 % som legger vekt på.

Det antas at bruken av profesjonelle rekrutteringsbyråer kan være noe av årsaken til at problemet knyttet til det å stole på referanser ved rekruttering av ledere er vesentlig mindre i 2009 enn i 1993, da dette ble rangert som den viktigste påstanden (2008: 26).

Styrets samarbeid med revisor

Undersøkelsen viser generelt at samarbeidet med selskapets eksterne revisor har bedret seg siden 1993. Det er i dag en tettere dialog mellom revisor og styret enn tilfellet var i 1993. Mer av revisors kommunikasjon til selskapet kommer også til styrets kunnskap. I perioden fra 1993 og frem til i dag har det utvilsomt vært på agendaen til både revisor og selskapet at kommunikasjonen må styrkes, og det er derfor ikke overraskende at undersøkelsen også viser dette. I denne sammenheng er det også naturlig å vise til den nylig fremlagte utredningen fra Finansskandaleutvalget (NOU 2008:16) som fremmer en del konkrete forslag som vil styrke kommunikasjonen mellom

revisor og styret ytterligere. Blant annet foreslås det at styret skal ha et møte i året med ekstern revisor uten at daglig leder er tilstede. Dette ligger allerede som en NUES-anbefaling (Norsk Utvalg for Eierstyring og Selskapsledelse). Utvalget foreslår også at nummererte brev hvor revisor påpeker forhold som kan føre til et personlig ansvar for styrets medlemmer, skal sendes styrets leder med kopi til samtlige styremedlemmer.

Styrets godtgjørelse

Den sjettede viktigste påstanden er at styremedlemmer mener de får for liten godtgjørelse i forhold til den innsatsen som kreves. Det har vært rettet mye fokus mot økte topplederlønninger, men det ser ut til at styremedlemmers godtgjørelse ikke har fulgt den samme utviklingen. Det overveiende flertallet i undersøkelsen vil ha en fast godtgjørelse for ansvar og arbeid (2008: 63 %, 1993: 49 %), mens 23 % (1993: 27 %) vil ha et fast beløp for ansvar og et variabelt beløp for arbeid. 9 % vil i tillegg til et fast og variabelt beløp også ha en resultatavhengig bonus (1993: 21 %). Utviklingen fra 1993 til 2008 antas å ha sammenheng med corporate governance-debatten som har dreiet

mot en fast styregodtgjørelse. Ifølge NUES-anbefalingen bør styret verken ha resultatavhengig godtgjørelse eller opsjoner.

Oppsummering

Styremedlemmer i norske selskaper opplever til dels andre utfordringer og frustrasjoner enn de gjorde i 1993. Mulige årsaker til denne endringen er utviklingen innen corporate governance-området, det sterke fokuset de senere årene på styrets rolle og ansvar og ulike mediasaker der det stilles spørsmål om styrets håndtering. Styrets opplevelse av at det brukes for liten tid til arbeid med strategi var den nest største frustrasjonen i både 1993 og nå i 2008. For mye tid brukes på ting som har skjedd og for lite tid brukes på fremtiden. Her ligger nok nøkkelen for effektivt og godt styrearbeid, nemlig balanseringen av de to hovedoppgavene kontroll og tilsyn på den ene siden og strategi/forvaltning på den andre. Det er også fortsatt en utfordring å få til en sammensetning av styrene som forener de ulike oppgavene som styret har. For næringslivet er det viktig med godt fungerende styrever, ikke minst i de urolige og usikre tider vi nå opplever.

Hele rapporten kan fås ved henvendelse til PricewaterhouseCoopers.

For ytterligere informasjon, kontakt:

haavard.abrahamsen@no.pwc.com
952 60 779

Foto: Posten Norges mediaweb

Strategisk risikostyring er avgjørende for godt styrearbeid

For niende gang er den prestisjefylte prisen ”Årets styreleder” delt ut, og årets vinner ble Arvid Moss, styreleder i Posten Norge AS. I juryens begrunnelse heter det blant annet at årets vinner har meget god faglig kunnskap innen Postens hovedforretningsområder og en særlig forståelse for de dilemmaene Posten må forholde seg til når de skal velge strategi for industriell utvikling.

Av Eli Moe-Helgesen, Thomas Fraurud og Ingeborg Bergsjø

Kriteriene for å tildeles prisen er å ha utført utmerket styrearbeid i en spesifikk bedrift, ha vist god forretningsskikk samt å ha minimum tre års fartstid i styret. PwC er en av støttespillerne til prisen, og partner Eli Moe-Helgesen har sittet i juryen. Arvid Moss har innehatt vervet som styreleder i Posten Norge AS i seks år.

Moss er strategidirektør i Hydro, og styrevervet i Posten er hans eneste. Ifølge Moss' styremedlemmer er han meget resultatorientert, han har høy personlig integritet og er svært dyktig til å få alle i styret til å dele åpent av sine kunnskaper og erfaringer. Vi har snakket med Arvid Moss om hva han selv legger i godt styrearbeid.

Arvid Moss

Her avbildet under utdelingen av årets styrelederpris. Prisen er en vandreskulptur på 140 cm laget av den internasjonale kunstneren Marian Heyerdahl.

Foto: Espen Tollefsen

”Jeg ønsker et fremoverlent styre som engasjerer seg, og som tør å teste sine egne resonnementer. Og så legger jeg vekt på at vi skal ha en uhøytidelig og god stemning, det hjelper til å holde skuldrene nede og få frem det beste i et styre. Frykt gjør intet styre godt.”

Arvid Moss

Styreleder i Posten Norge AS og
Konserndirektør i Hydro med spesielt
ansvar for Konsernstrategi og
Forretningsutvikling.

Hva mener du er godt styrearbeid?

Godt styrearbeid er å bidra til verdiskapningen i virksomheten og føre relevant kontroll med virksomhetens utvikling. Styret skal tilføre verdi og kompetanse og bidra til å stake ut retningen selskapet skal bevege seg i. En viktig forutsetning er å forstå det strategiske landskapet og risikobildet for selskapet. Godt styrearbeid betyr også godt samarbeid med CEO, og skal

bidra til at styre og CEO spiller hverandre gode.

Hva er forutsetningene for godt styrearbeid?

For å få til et godt styrearbeid må alle styremedlemmene forsøke å se bedriften fra innsiden, ikke bare operere som eksterne observatører som ser den fra utsiden. For meg er det viktig at alle styremedlemmene bidrar. For å få til

Figur 1: Fakta

Posten Norge AS	Arvid Moss
<ul style="list-style-type: none"> • Posten har på få år gått fra å være en norsk postbedrift til å bli et nordisk konsern med 23 % av inntektene fra utlandet. • I 2007 økte omsetningen med 16 % til 27 mrd kr, og resultatet ble på 949 millioner. Visjonen er å bli ”verdens mest fremtidsrettede post- og logistikkonsern”. • Siden 2003 har omsetningen økt med 80 % og det er nå 24 800 medarbeidere i konsernet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utdannet ved Norges Handelshøyskole. • Statssekretær og leder av statsministerens kontor 1989-1990. • Moss kom til Hydro i 1991 og har hatt en rekke ledende stillinger innenfor selskapets aluminiumområde, blant annet som leder av Automotive Structures-divisjonen i 1996-2001 og som leder av Metal Products-divisjonen i 2004-2006. Gjennom årene har han også hatt ansvaret for strategi og forretningsutvikling både i Aluminium og på konsernnivå. Han var prosjektleder for prosessen som i desember 2006 endte med avtale om å slå sammen olje- og gassaktivitetene i Hydro og Statoil. • Er i dag Konserndirektør i Hydro med spesielt ansvar for Konsernstrategi og Forretningsutvikling (Corporate Strategy and Business Development), medlem av konsernledelsen siden 15. august 2008.

dette må vi skape team rundt bordet, basert på åpenhet og tillit. Jeg ønsker et fremoverlent styre som engasjerer seg, og som tør å teste sine egne resonnementer. Og så legger jeg vekt på at vi skal ha en uhøytidelig og god stemning, det hjelper til å holde skuldrene nede og få frem det beste i et styre. Frykt gjør intet styre godt.

I tillegg må kompetansen i styret matche det strategiske risikobildet, slik at styret kan forstå Postens konkurransesituasjon godt. Både verden og Posten endrer seg, og sammensetningen av kompetansen i styret må reflektere dette. Logistikk og internasjonalt næringsliv har blitt mer sentralt for Posten, og dette må vi ha kompetanse til å håndtere. Det er en

bred sammensetning av kompetanse i styret i dag. Vi har næringslivskompetanse, men også samfunnsorientert og politisk kompetanse. De ansattes representanter i Posten er viktige. De har lang erfaring, også fra styrearbeid, og kommer med solide innspill basert på sine kunnskaper.

Hva legger du i god eierstyring?

Det er tre viktige faktorer ved god eierstyring. For det første må det være avklarte roller, og det må foreligge styrende dokumenter som beskriver disse rollene. Videre må kravene fra eieren være klart uttrykte, det gjelder både målkrav og forventninger. Til sist må det være konsistens og forutsigbar-

het i utøvelsen av eierrollen over tid. De to første punktene fungerer bra i Posten, men det siste forholdet er ikke alltid tilstede. Dette problemet er imidlertid ofte knyttet til utøvelse av finanspolitikken (les: budsjettbalansen), da synes det til tider mot forutsigbarhet.

For å sikre solid kompetanse i styret over tid, og sette styret reelt i stand til å utfylle sin rolle, er det viktig med kontinuitet i styret. Styremedlemmene må investere tid i å bli kjent med virksomheten, og det tar dermed også tid å bygge et vel-fungerende styre. Jeg tror for eksempel ikke at det er god eierstyring i noe selskap å skifte over halve styret samtidig, med mindre det er svært tungtveiende performance-grunner for det.

Hva har vært viktig for deg i utøvelsen av styrelederrollen i Posten?

Som styreleder er jeg prosessorientert, men innenfor klare grenser, og opptatt av samlende konklusjoner når det er mulig. Uansett må konklusjonene være presise. Det er viktig å unngå tilsynelatende enigheter. Det er avgjørende at man har en åpen og positiv dialog, der alle tør å komme frem med sitt.

Og så må jeg også tillegge at jeg har jobbet med en god administrasjon i Posten, et selskap som idag er meget solid og fremoverlent i forhold til muligheter og utfordringer.

Som styrets leder er det min oppgave å fungere som coach og diskusjonspartner for CEO, og være tydelig i forventningene. For CEO er det

ofte ensomt på toppen, og styreleder kan være en ventil.

Hva må til for å få et styre til å jobbe godt sammen?

Styret i Posten bruker mye tid sammen. Vi har åtte møter i året, herunder to to-dagers seminarer. Man må ha fokus på deltakelse, og invitere alle til å resonnerer. Styremedlemmene må ha evne og vilje til å lytte til hverandre, og gripe tak i hverandres analyser og konklusjoner. Og så mener jeg det er viktig å skape en god tone i et styre, det skader ikke med en god latter eller en forløsende replikk!

Posten har besluttet at dere vil følge reglene om eierstyring og selskapsledelse for børsnoterte foretak i Norge så langt disse passer. Det kommer nye lovkrav til styrets

redegjørelse om intern kontroll og risikostyring - hvordan jobber dere med dette?

Når det gjelder risikokartlegging og diskusjon av risiko mener jeg vi har en god prosess i Posten. Vi har et godt risikokart for virksomheten. Det er blitt riktigere og viktigere å agere i forhold til risiko. Dette krever igjen solid styrekompetanse. Vi har både en "bottom-up" og "top-down approach" på forhold rundt risiko. Internkontroll vil komme høyere på agendaen fremover.

Hva forventer du som styreleder av din eksterne revisor?

Jeg forventer en åpen, ærlig tilbakemelding på alle forhold som angår selskapet, og at viktige forhold adresseres. Revisor skal være ryddig og profesjonell. Management-brevene skal

“”Strategi” er ikke lenger bare et dokument; det blir stadig vanligere å jobbe kontinuerlig med strategiske temaer.”

Arvid Moss, her avbildet med Thomas Fraurud og Eli Moe-Helgesen, partnere i PricewaterhouseCoopers.

“Som styreleder er jeg prosessorientert, men innenfor klare grenser, og opptatt av samlende konklusjoner når det er mulig. ”

– Arvid Moss

Foto: Posten Norges mediateweb

gi utdypende vurderinger av ulike forhold, og for et styre et det godt å få slike oppsummeringene av revisors samlede observasjoner.

Settes det av tilstrekkelig tid ved styremøter for å kunne diskutere strategier og visjoner?

”Strategi” er ikke lenger bare et dokument; det blir stadig vanligere å jobbe kontinuerlig med strategiske temaer. I Postens styre har vi lyktes med å få til gode diskusjoner om målbilder og strategier, men en forutsetning for dette er å ha et godt strategisk risikobilde med

oss inn i diskusjonen. Administrasjonen gir oss løpende god oversikt over kritiske parametere som endringer i markedet, nordiske oppkjøp, liberalisering, IT-konsolidering, kundeatferd og så videre.

I styrets arbeid må det være god balanse mellom kontroll av historien, diskusjon av nåsituasjonen og det som ligger foran oss. Vi har som regel saksbehandling av de store strategiske sakene i to runder, først en innledende diskusjon om hovedlinjene i forslaget, så en grundigere saksbehandling og beslutning når saken er nærmere utredet av administrasjonen.

For ytterligere informasjon, kontakt:

eli.moe-helgesen@no.pwc.com 952 60 113
thomas.fraurud@no.pwc.com 952 60 878

Figur 2: Fakta

Tidligere vinnere av prisen	Juryen
<ul style="list-style-type: none">• 2007 Grace R. Skaugen, Entra Eiendom AS, Oslo• 2006 Erik G. Braathen, Norwegian Air Shuttle ASA, Oslo• 2005 Tore Engebretsen, Nordic Semiconductor ASA, Trondheim• 2004 Ole Jacob Sunde, Schibsted ASA, Oslo• 2003 Bengt Thuresson, Komplet ASA, Sandefjord• 2002 Nils B Gulnes, Bohus AS, Oslo• 2001 Reidar Lund, Prosafe ASA, Stavanger• 2000 Svein S Jacobsen, Proxima ASA, Fredrikstad (nå InFocus)	<ul style="list-style-type: none">• Partner Eli Moe-Helgesen, PricewaterhouseCoopers• VP Marketing Linn Drivdal Mellbye, NetConnect Systems• Kommunikasjonsdirektør Janne Log, Handelshøyskolen BI• Styreleder Eli Sætersmoen, Scandpower• Journalist Elin Ørjasæther, E24.no• Styreleder Svein Aaser, Marine Harvest og Aktiv Kapital• Styreleder Jan Reinås, Bio Energy, Biofuel og Eurobrensel• Direktør Stein Rømmerud, Burson-Marsteller• Styreanalytiker og juryleder Gunnar Eckbo, BoardNews.no

Fremtidens anskaffelses- og logistikkprosesser i StatoilHydro

Konsernledelsen i StatoilHydro har i kjølvannet av fusjonen mellom Statoil og Hydro Oil & Gas initiert et program for en gjennomgang av alle StatoilHydros arbeidsprosesser og tilhørende styringssystemer. Programmet har fått navnet PROFF (PROsesser For Fremtiden).

Av Ivar Borge, Petter Martin Johannessen og Åsmund Skre

”Å forplikte seg til og overholde styringssystemet er et krav”

StatoilHydro-boken

PROFF-programmet er definert med følgende målsetninger:

- Fullføre fusjonen mellom Statoil og Hydro Oil & Gas med tanke på styrende dokumentasjon og elementer, for å sikre at det beste fra begge selskapene er reflektert i konsernets styringssystem.
- Sørg for realisering av synergieffekter i forbindelse med fusjonen.
- Gjennomføre forbedringer av styringssystemet.

Foto: Espen Tollefsen

”Hovedmålsettingen med prosjektet er todelt. Vi skal sikre at vi utvikler beste praksis arbeidsprosesser innen anskaffelser og forsyning, med tilhørende beste praksis støttesystemer. Dette vil igjen optimalisere StatoilHydros konkurransekraft gjennom effektive arbeidsprosesser og kostnadseffektive anskaffelser.”

Asle Jostein Hovda

Vice President/prosesseier for anskaffelser og logistikk i StatoilHydro.

PROFF-prosjektet innen anskaffelser og logistikk

StatoilHydro har definert sin virksomhet i 21 forretningsprosesser. Et viktig prosessområde, hvor forbedringer kan gi store gevinster, er anskaffelser og logistikk. StatoilHydro har et årlig anskaffelsesvolum i størrelsesorden 122 mrd. NOK, og selskapet håndterer en vesentlig varestrøm, både inngående, internt og utgående.

Prosjektet er inndelt i seks delprosjekt, ett for hvert av hovedområdene innen anskaffelser og logistikk:

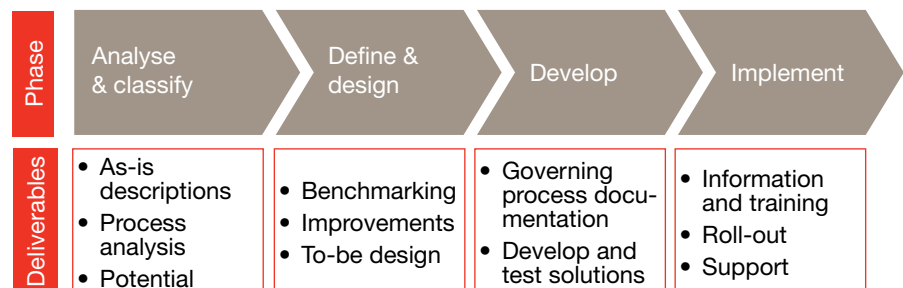
- overordnede prosess- og funksjonskrav
- strategiske anskaffelser
- operasjonelle anskaffelser
- lagerstyring
- masterdata
- transport og logistikk

Totalt er over 70 personer involvert i prosjektet i ulik grad, herunder prosjektleder og delprosjektledere, samt fagspesialister og brukere fra StatoilHydro. PwC bistår prosjektledelsen og de ulike delprosjektlederne.

Målsettinger med prosjektet

Prosjektets målsetting er både å sikre etterlevelse av styrende dokumenter og rutiner, samt å optimalisere selskapets konkurransekraft gjennom effektive arbeidsprosesser og kostnadseffektive anskaffelser. Med andre ord må prosjektet ta hensyn til både krav til effektivitet og krav til formalisme. “Hovedmålsettingen med prosjektet er todelt. Vi skal sikre at vi utvikler beste praksis arbeidsprosesser innen anskaffelser og forsyning, med tilhørende beste praksis støttesystemer. Dette vil igjen optimalisere StatoilHydros

Figur 1: Struktur i tilnærmingen

Ivar Borge, PricewaterhouseCoopers, er ansvarlig partner og hovedansvarlig for det omtalte prosjektet. Her avbildet med Asle Jostein Hovda.

konkurranseskraft gjennom effektive arbeidsprosesser og kostnadseffektive anskaffelser” forteller Hovda.

En strukturert tilnærming

I ethvert prosjekt, og særlig i et så omfattende prosjekt som PROFF, er struktur i tilnærmingen vesentlig for en vellykket gjennomføring. Gjennom forprosjektet ble det etablert et metodeverk for en systematisk gjennomgang av prosessene, samt identifisering, prioritering og gjennomføring av prosessforbedringer.

Prosjektet er inndelt i fire faser (figur 1):

1. Situasjonsbeskrivelse og analyse av potensial.
2. Definere forbedringstiltak og designe nye prosesser.
3. Utvikling av styrende dokumentasjon og systemstøtte.
4. Implementeringsstøtte til linjen.

Situasjonsbeskrivelse og analyse av potensial

En strukturert tilnærming til forbedringsarbeidet starter med en god

beskrivelse av nå-situasjonen og med en grundig kartlegging av prosesser, herunder ulik praksis i gjennomføringen og eventuelle avvik fra styrende dokumentasjon. Det er avgjørende å starte med etablering av et godt og omforent statusbilde for å sikre riktig ”startpunkt” for videre bearbeiding av prosessene.

I PROFF-prosjektet har en tatt for seg alle relevante organisasjonsheter i StatoilHydro og kartlagt deres bruk av anskaffelses- og logistikkprosesser. I tillegg identifiseres forbedringsmuligheter for hver enkelt prosess fortløpende.

Prosjektet inkluderer også gjennomgang av en mengde resultater fra tidligere gjennomførte forbedringsprosjekter og annet relevant materiale, herunder resultat fra tidligere gjennomførte benchmarking-studier. Dette gjøres for å sikre at resultater av tidligere arbeid videreføres og at prosjektet benytter allerede gjennomført arbeid på en optimal måte.

Arbeidet resulterer i en klassifisering av prosessene med hensyn på forbedringspotensial. Klassifiseringen avgjør hvor omfattende prosjektet vil

gjennomgå prosessene med hensyn til prosessforbedringer og oppgradering av styrende dokumentasjon:

- Begrenset forbedringspotensial identifisert.
- Middels forbedringspotensial identifisert.
- Betydelig forbedringspotensial identifisert.

Både tilnærming og tidsplan for videre behandling av den enkelte prosess avhenger av denne klassifiseringen.

I tillegg vil man allerede fra første fase av prosjektet søke etter å identifisere ”Quick Wins”. Dette er forbedringstiltak som krever relativt lite ressurser å utvikle og iverksette, små eller ingen teknologiendringer, og som krever kort tid fra beslutning til gevinstrealisering. Basert på en samlet vurdering av kost/ nytte for identifiserte ”Quick Wins”, vil prosjektet iverksette de tiltakene som har størst effekt.

Definere forbedringstiltak og designe nye prosesser

I denne fasen av prosjektet vil de forskjel-

”Våre medarbeidere skal ha handlefrihet i forhold til måten vi løser våre arbeidsoppgaver på, men hver enkelt av oss har samtidig et klart og personlig ansvar for å gjøre det innenfor de rammer styringssystemet setter.”

- Helge Lund, CEO StatoilHydro.

lige prosessene gjennomgå ulike steg, avhengig av graden av forbedringspotensial. Styrende dokumentasjon vil imidlertid bli gjennomgått og redesignet for samtlige prosesser innen anskaffelser og logistikk.

Prosjektet vil gjennomføre en forbedringsanalyse med hensyn på kost/nytte og implementerbarhet, blant annet hvor stort behov det vil være for utvikling av nye verktøy for prosessstøtte. På bakgrunn av denne analysen vil det bli tatt beslutning om hvilke forbedringstiltak som skal gjennomføres.

Dette vil igjen medføre en redesign av prosessen.

Prosessene som har størst forbedringspotensial vil bli sammenlignet med internasjonale virksomheter som er anerkjent som ”World Class” innen anskaffelser og logistikk. På bakgrunn av denne benchmarking-analysen vil man etablere forbedringstiltak. Disse tiltakene skal støtte opp under StatoilHydros målsetning om å bli verdensledende innen arbeidsprosesser og styrende dokumentasjon for anskaffelser og logistikk.

Utvikling av styrende dokumentasjon og systemstøtte

Tredje fase av prosjektet har fokus på etablering av støttesystem for prosessene, samt utvikling av styrende dokumentasjon. Systemstøtte kan innebære anskaffelse eller utvikling av nye systemer, eller videreutvikling av de løsninger som StatoilHydro allerede benytter i de ulike delene av anskaffelses- og logistikkprosessene.

Styrende dokumentasjon vil bli produsert for alle prosessene ned til

”Tilbakemeldingene jeg får fra mine folk og deltakere i PROFF fra andre deler av anskaffelsesnettverket tyder på at PwC gjennomfører arbeidet på en god og profesjonell måte.

Særlig tilnærmingen, der vi selv har påvirkning på planlegging og utførelse av de ulike delprosjektene blir svært godt mottatt. Tidligere samarbeid med konsulenter har ofte betydd at vi har måttet akseptere en fastsatt metodikk fra dag 1.” - Asle Jostein Hovda

et riktig detaljeringsnivå. En vil også gå fra et system som i dag er basert på en kombinasjon av prosesskart og tekstdokumenter, til et system som i all hovedsak er prosessmodellert med visuelle prosesskart på alle nivåer.

Styringssystemet vil for fremtiden bygge på prosessmodellering og visualiserte prosesskart, basert på StatoilHydros etablerte standard for prosesskartlegging.

Implementeringsstøtte til linjen

Den siste fasen i prosjektet er implementering. I denne fasen vil nye verktøy og rutiner bli testet i fullskala. I tillegg vil en fokusere på utrulling til relevante brukere i hele organisasjonen. Selv om det vil være linjelederne som er ansvarlig for implementering og etterlevelse, vil prosjektet støtte linjen og sørge for et vellykket og godt forankret resultat. Dette innebærer blant annet gjennomføring av opplæring til brukere og superbrukere.

Becoming a Benchmark

Gjennom systematisk metodikk vil PwC være med å effektivisere arbeidsprosessene, og videreutvikle styringssystemet innen anskaffelser og logistikk i StatoilHydro. Gjennom kvalitativ benchmarking, samt systematisk utvikling og implementering av forbedringstiltak, skal prosjektet føre til at StatoilHydro når sin ambisjon - "to become a benchmark".

"Vår visjon er; Connecting the business with suppliers - adding value in a compliant manner" forteller Asle Jostein Hovda.

Metodikken som blir benyttet i prosjektet setter forbedringsforslag i system, og sørger for en riktig prioritering basert på kost/nytte og implementerbarhet. Samtidig sørger metoden for riktig prioritering av prosjektenes ressurser, hvor hovedfokus rettes mot de prosesser hvor forbedringspotensialet er størst. Dette fører til både en effektiv

gjennomføring av prosjektet, samt en optimalisering av prosjektets resultat.

Denne prosjektmetodikken er generisk, og vil med suksess kunne overføres til andre tilsvarende prosessforbedringsprosjekter. Selv om PROFF-prosjektet fokuserer på anskaffelses- og logistikkprosessene, vil denne tilnærmingen til prosessforbedring og etablering av styringssystem kunne bli benyttet for enhver forretningsprosess.

For ytterligere informasjon, kontakt:

ivar.borge@no.pwc.com 952 61 294
petter.johannessen@no.pwc.com 95 26 06 56

Figur 2: Fakta om StatoilHydro og PROFF

Om anskaffelser i StatoilHydro:	Om PROFF
<ul style="list-style-type: none">• Årlig innkjøpsvolum: ca. NOK 122 milliarder.• I anskaffelses- og logistikknettverket inngår ca. 800 årsverk fordelt på ulike organisatoriske enheter i 40 land.• StatoilHydro har over 12 000 rekvirenter.• Chief Procurement Officer (CPO) er Anders Operdal.	<ul style="list-style-type: none">• Prosjektets interne oppdragsgiver er Asle Jostein Hovda, og Bente Johanne Vigdal er prosjektleder.• Prosjektet består av seks delprosjekter som hver ledes av en StatoilHydro-ansatt.• Det er ca. 45 faste prosjektdeltakere i PROFF, i tillegg er en rekke øvrige ressurspersoner tilknyttet prosjektet, totalt ca. 75 personer.• Antatt varighet er ut 2009, med mulig implementeringsstøtte i 2010.

Hvordan sikre lønnsomheten og skape en plattform for vekst gjennom varige kostnadsreduksjoner?

Av Hildegunn Naas

Det er mye usikkerhet rundt omfanget av de realøkonomiske konsekvensene av finanskrisen. Flere bransjer er imidlertid allerede berørt av denne krisen og har måttet ty til kostnadsreduksjoner. I tillegg til å redusere kostnader og tilpasse kostnadsstrukturen til dagens økonomiske klima, bør bedrifter skape en plattform for konkurransedyktig utvikling og lønnsomhet på lengre sikt. Vi tror det er et betydelig potensial for å bedre lønnsomheten og sikre kostnadskontroll gjennom en helhetlig og intelligent tilnærming til kostnadsbesparelser. Dette krever fornyet fokus og kompetanse på kostnadsområdet.

Hildegunn Naas er partner i PricewaterhouseCoopers' rådgivningsavdeling i Oslo.

“May you live in interesting times” heter det angivelig i et gammelt kinesisk uttrykk. Mange kunne nok ønske at det var litt mindre interessant akkurat nå.

Dagens økonomiske situasjon gir norske bedrifter et vell av parallelle og komplekse utfordringer. Disse omfatter blant annet:

- Global finanskrisen og redusert forbruk.
- Kunder krever lavere priser og økt service.
- Sterkt varierende energikostnader.
- Økte råvarepriser og verdikjedekostnader.
- Økt statlig regulering og overvåkning.
- Økt kompleksitet som følge av globalisering.

Som et ledd i arbeidet med å møte disse utfordringene og sikre lønnsomheten, er det svært avgjørende å ha kontroll på kostnadsbasen og kontinuerlig jobbe med å redusere denne.

Generelt om kostnadsbesparelser

Tradisjonelt ser vi at de fleste virksomheter velger en av tre tilnærminger til kostnadsbesparelser som illustrert i figur 1.

For å lykkes med varige kostnadsreduksjoner må man også sørge for forbedringer i kostnadsstyringen og kontrollprosessene. På denne måten minsker faren for at kostnadskuttene kun blir en periodisk reduksjon som kommer tilbake like fort som de forsvant.

En bedre tilnærming til kostnadsreduksjoner

Varige kostnadsreduksjoner oppnås best gjennom parallelt både å fokusere på 1) kostnadsbesparelser og 2) på

kostnadsstyring og kontrollprosesser. Figur 2 illustrerer på overordnet nivå denne parallelle prosessen og hvilke resultater den skaper.

Når man skal gjennomføre et program for kostnadsreduksjoner bør det raskt identifiseres og realiseres konkrete besparelsesområder som ledelsen har et konkret eierskap til. Når det gjelder kostnadsstyring og kontroll bør man adressere svakheter i måten man styrer kostnader på og måler/følger opp besparelser på for å drive kontinuerlig forbedring og skape varige kostnadsreduksjoner.

Det er avgjørende å analysere og designe forbedringstiltak innenfor

begge hovedområdene. Det hjelper lite å gjennomføre prosjekter for å kutte kostnader hvis man ikke samtidig sikrer at bedriften har en styringsmodell og kontrollprosesser som følger opp at nye løsninger etterleveres. Samtidig må det etableres måleparametre som viser at gevinstrealiseringen når ambisjonen. Uten styring og kontrollelementet blir kostnadsreduksjonene som tidligere nevnt dessverre kun en periodisk reduksjon som kommer raskt tilbake. God styring og kontroll er en forutsetning som ofte undervurderes for å sikre varige kostnadsreduksjoner. Et eksempel til etterfølgelse er en bedrift som reduserte innkjøpskostnadene betydelig som følge av bedre rammeavtaler. I tillegg endret de fullmaktsmatrisen ved å stramme

inn på hvem som hadde anledning til å gjøre innkjøp og innførte en Key Performance Indicator på andel innkjøp utenfor rammeavtaler for å sikre at de hadde kontroll på hvordan innkjøp ble foretatt i bedriften.

Hovedaktivitetene i en helhetlig kostnadsreduksjon er illustrert i figur 3. Kostnadsreduksjonene er nødvendig i seg selv for å sikre lønnsomheten til mange bedrifter i dagens økonomiske klima. Gulroten bør være at kostnadsreduksjoner også er en plattform for å opprettholde konkurranedyktigheten på lengre sikt. Gjennom kostnadsreduksjoner kan bedrifter for eksempel finansiere produktutvikling eller inntreden i nye markeder som ellers ikke ville kunne prioriteres.

Figur 1: Tradisjonelle tilnærminger til kostnadsreduksjoner

Tradisjonell fremgangsmåte	Hovedaktiviteter	Hvordan mislykkes fremgangsmåten?
<p>"Top-down"</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Prosjektet skisserer tilgjengelig kostnadsbase og strategiske muligheter. Prosjektet og avdelingsledelse er ansvarlig for å identifisere muligheter for kostnadsreduksjon (for eksempel reorganisering). 	<ul style="list-style-type: none"> Lite fokus på de ledelsesbeslutningene som driver kostnadene. Ensidig fokus på å skyte gullkalven (for eksempel shared services og off-shoring). Kompleksiteten i å redusere kostnader og endre atferd blir uendret.
<p>"Ostehøvel"</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Overordnet mål blir satt av CEO eller CFO. Målet blir brutt ned på avdelings- eller prosessnivå. Avdelingsleder ansvarlig for utførelsen. 	<ul style="list-style-type: none"> Reaktiv og fokusert på å overleve. Kortsiktig kostnadsreduksjon og fokus på engangskostnader (for eksempel reisekostnader). Basert på vilkårlige mål og mangler ofte tilstrekkelige analyser. Utfordringer knyttet til å styre og måle besparelsene. Negativ påvirkning på kultur og moral.
<p>"Bottom-up"</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Prosjektet skisserer tilgjengelig kostnadsbase. Prosjektet eller avdelingen gjennomfører omfattende intervjuer, prosessanalyser og benchmarking for å fremme prosesseffektivitet og utnytte teknologiløsninger. Fullstendig integrert og koordinert utførelse. 	<ul style="list-style-type: none"> Tidsbegrensninger og manglende forståelse for nødvendigheten. Større investeringer er nødvendig. Mister momentum og fokus. Negativ påvirkning på kultur og moral. Resultater ofte kun i en tiltaksliste, ikke en aktivitet som bidrar til varig kostnadsreduksjon. Avdelinger opptrer suboptimalt og forholder seg kun til eget budsjett uten å se muligheter til kostnadsreduksjon.

Figur 2: PwC sin tilnærming til varige kostnadsreduksjoner

Tradisjonell prosess

Parallell prosess

Resultat

- Forståelse for reelle kostnadsdrivere.
- Operasjonelle og "ikke-bundne" kostnadsbesparelser.
- Finansiell disiplin og kulturell forståelse.
- Rask stabilisering og kostnadskontroll.
- Sammenheng mellom finansielle og operasjonelle planer.
- Operasjonell innsikt.
- Transparent ledelsesinformasjon.
- Styrket ansvarliggjøring av budsjett og/eller KPIer.
- Eliminert sløsing.

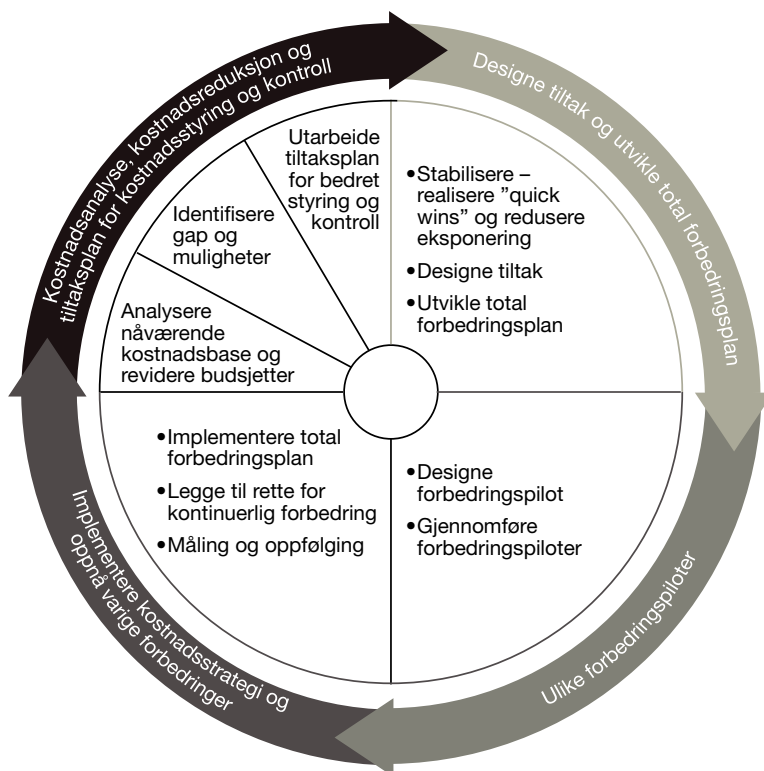
Størrelsen på besparelsene varierer selvsagt med utgangspunktet i bedriften. Vår erfaring er at man typisk kan realisere kostnadsreduksjoner på 20-30 % av den relevante kostnadsbasen. Dette stammer fra produktivitetsforbedringer som redusert omløpshastighet og ledetider, redusert arbeidskapital, reduserte innkjøpskostnader og forbedret styring og kontroll.

De viktigste læringspunktene vi har erfart i slike prosesser er at:

- Kostnadsreduksjoner må ses i et helhetlig perspektiv for å unngå suboptimalisering og kun en periodisk kostnadsreduksjon.
- Klare ambisjoner og måleparametre må defineres og kommuniseres fra toppledelsen.

- Prosjektet må ha en sponsor fra toppledelsen og en sterk styringsgruppe som kan ta tidsriktige beslutninger.
- Sterk prosjekt- og endringsledelse er nødvendig, inklusive god rapportering både i prosjektfasen og etter implementering (måleparametre).
- Praktisk anvendbar metodikk forenkler arbeidet.
- Analyser må baseres på fakta.

Figur 3: Hovedaktiviteter

For ytterligere informasjon, kontakt:
 hildegunn.naas@no.pwc.com
 952 60 118

Doktorgrad i revisjon og internkontroll

Jonas Gaudernack (PwC Oslo) disputerte for doktorgraden den 13. november ved NHH med en avhandling om revisjon og internkontroll. Temaet er særlig aktuelt i disse dager, med mye risiko og usikkerhet i omgivelsene, og stadig strengere regulatoriske krav til styring og kontroll. Vi har intervjuet Jonas, og snakket med ledende personer i fagmiljøet og i revisjonsbransjen. Hovedspørsmålet har vært; hva kan en doktorgrad i revisjon tilføre studenter, forskning, revisjonsfirmaer og deres kunder.

Av Gøril Hyni

Jonas Gaudernack

Direktør i PricewaterhouseCoopers, og den første som har tatt doktorgrad i revisjon.

Hvordan er en doktorgrad lagt opp?

En doktorgrad består av en kursdel med seks til syv kurs, samt en skriftlig utredning som skal forsvares i disputas. Det er vanlig å bruke ett år på kursdelen og to år på det skriftlige arbeidet. Jeg kan også nevne at det er vanlig, særlig der det norske forskningsmiljøet er lite, å oppholde seg en periode i utlandet. Selv valgte jeg å tilbringe et år ved et godt universitet i Atlanta, USA. Der knyttet jeg viktige kontakter, deltok i spesialisert undervisning på høyt nivå og hadde et miljø rundt meg som jeg kunne utvikle ideer sammen med.

Hva handler avhandlingen din om?

Selve tittelen på avhandlingen er «Cue Combination in Auditor's Internal Control

Judgments». Problemstillingen handler om hvordan man skal vurdere helheten av store internkontrollsystemer der mange risikoforhold og kontrolltiltak gjensidig påvirker hverandre. Dette er vanskelig å gjøre riktig i praksis, og tidligere forskning har også vist at revisor ikke er god til dette.

I avhandlingen utvikler jeg et rammeverk for å analysere samspillet mellom internkontrolltiltak. Jeg gjennomfører deretter et eksperiment hvor jeg lar revisorer sette seg inn i rammeverket og deretter vurdere risiko- og kontrollnivå i 40 case hvor samspillet mellom internkontrollene varierer systematisk. Fokuset for eksperimentet er altså på det psykologiske planet; den enkelte beslutningstaker og vedkommendes tankeprosess.

“Planen er å bidra til undervisning både på NHH og i PwC gjennom eksterne og interne forelesninger, kurs og seminarer.”

Jonas ble intervjuet av Gøril Hyni, direktør i PricewaterhouseCoopers.

Resultatene viser at revisor er flinkere til å vurdere internkontroll og risiko enn man tidligere har trodd. Kanskje skyldes dette at rammeverket jeg har utviklet gjør at revisor ser sammenhenger mellom internkontroller som tidligere har vært oversett? Det er også mulig at de siste års fokus på internkontroll gjennom f.eks SOX-404, nye EU-direktiv og nye revisjonsstandarder har gitt revisor mer erfaring på området, slik at han er bedre til å vurdere internkontroll enn tidligere.

For revisjonspraksis tror jeg at rammeverket og tilhørende teori kan være nyttig for kursing og opplæring av revisorer. Andre personer som har ansvar for vurdering av risiko og internkontroll vil også ha nytte av rammeverket. Forskningsmessig er konsekvensen at jeg har ryddet i begrepsapparatet knyttet til internkontroll, samt fremskaffet oppdatert og utvidet bevis for at revisor er bedre til å ta hensyn til kontrollsamhandling enn det man tidligere har trodd. Det

blir nå spennende å få dette publisert internasjonalt og forske videre på problemområdet.

Hvordan vil du bruke doktorgraden i ditt arbeid?

Jeg tror studiet gir meg både bredde og dybde innenfor de fleste revisjons- og internkontrollrelaterte problemstillinger. Planen er å bidra til undervisning både på NHH og i PwC gjennom eksterne og interne forelesninger, kurs og seminarer. På den måten vil kunnskapen kunne deles og komme til nytte for flere. I tillegg bidrar jeg allerede i dag gjennom revisjons- og rådgivningsprosjekter der internkontroll og risikovurdering står sentralt. Til slutt kan jeg nevne at det området jeg kan tilføre mest verdi på, etter min mening, er der en organisasjon skal vurdere sitt risiko-/kontrollnivå. Selve avhandlingen handler nettopp om hvordan man skal vurdere helheten av store systemer som håndterer mange risikoforhold og kontrolltiltak

som ofte påvirker hverandre. Selvfølgelig er kompetansen også nyttig i forhold til å etablere og utvikle slike kontrollsystem.

Vil du anbefale andre å ta en doktorgrad?

Det kan absolutt anbefales, men det krever innsats og selvdisiplin. Kursdelen er på en måte grei fordi den kun krever innsats. Du må lese og forberede deg skikkelig, bruke den tiden som trengs. Det er derimot tøffere med utredningen. Da er du alene. Det er du som må finne ut hva du vil skrive om og gjennomarbeide problemstillingen. Veiledere er til hjelp, men det er din greie. For egen del synes jeg at denne fasen var morsom. Det er her man kan være kreativ og tenke selv, og bruke tid til å gå i dybden. For de som liker å jobbe på denne måten tror jeg at en doktorgrad er midt i blinken. Det er heller ikke noe stort økonomisk offer nå som DnR bidrar med skikkelige stipend.

Doktorgraden skaper positive reaksjoner i revisjonsmiljøet

Jonas er den første i PwC som har tatt doktorgrad i revisjon. Administrerende direktør Jørgen Kjørsvik ser sponning av slik forskning og utvikling som et viktig element i PwCs strategiske fokus på revisjonsfaget.

-PwC har gjennom de siste 15 årene hatt strategisk hovedfokus på revisjonsfaget; kanskje i større grad enn våre hovedkonkurrenter. Dagens partnere og manager har fått opplæring i og utviklet en bred internkontrollkompetanse og en bred forretningsorientert revisjonsmetodikk. Miljøet for utvikling av den brede, forretningsorienterte revisjonsmetoden vår har vokst seg sterkere år for år, og fanger opp de sterkeste studentene som ser verdien av denne kompetansen. Vi har tatt revisjonsproduktet over til rådgivning, og utviklet en egen avdeling som arbeider med forsterkning av prosesser, kontroll og risiko på globale selskaper. Miljøet som er skapt, får ansatte til å satse langsiktig på revisjonsyrket og noen av våre sterkeste talenter engasjerer seg i videreutvikling av revisjonen som produkt. Det er naturlig at det fra det brede utviklingsmiljøet i revisjon vokser frem ansatte som setter fokus på å utvikle dette kompetanseområdet videre gjennom en doktoravhandling. Basert på denne satsningen og utviklingen var det derfor aldri tvil om PwC ville støtte Jonas sin doktorgrad.

Som en følge av vår sterke fokus på en bred forretningsorientert revisjon, kan vi levere et revisjonsprodukt med

ypperste kvalitet til våre kunder. Et godt revisjonsprodukt, med en bred risikovurdering, gjør at vi fokuserer på de riktige tingene. Ved en bred analyse av selskapets prosesser, rutiner og kontroller kan vi gi verdifull tilbakemelding til ledelsen og styret om hvor skoen trykker. Det skaper merverdi for våre kunder.

I tillegg vil vår brede internkontrollkompetanse, sammen med spisskompetansen til Jonas, brukes i klientseminarsammenheng, både generelle kurs og skreddersydde kurs tilpasset den enkelte kunde. Dermed vil doktorgraden være med på å høyne den faglige dybden i de eksterne kursene.

En doktoravhandling i eget hus betyr mye for kompetansemiljøet innad i PwC. Det at PwC støtter en doktorgrad viser at vi har fokus på egen kompetanseutvikling, og i neste steg deling av denne kompetansen internt. I tillegg mener jeg at PwC som selskap har et samfunnsansvar når det gjelder å utvikle revisjonsfaget i Norge. Ved å støtte en intern doktorgradsavhandling, mener jeg vi bidrar godt i denne utviklingen.

Den norske Revisorforening har etablert et raust fond for å stimulere til flere doktorgrader i revisjon. Vi har tatt en prat med administrerende direktør Per Hanstad for en kommentar.

-Revisorforeningen er opptatt av å bidra til en styrking av revisjonsfaget i Norge. Skal vi få til dette over tid, er

det avgjørende at det forskes på disse fagområdene og at det fås frem nye kandidater til fremtidige topposisjoner innenfor våre fagområder på høyskolene. At flere tar doktorgrad innen revisjon og intern kontroll er avgjørende for å få til en slik utvikling. Jonas er den første som tar doktorgrad med stipend fra Revisorforeningen. Vi håper han kan være en inspirasjon for andre som vurderer dette. Vi vet at det er flere som er i prosess til å starte sine doktorgradsstudier. Vi ser frem til flere søknader om stipend som definitivt er et økonomisk bidrag som kan gjøre det endelig valget enklere.

Professor Aasmund Eilifsen, ved Institutt for Regnskap, Revisjon og Rettsvitenskap ved NHH synes det er flott å ha fått frem en kandidat fra revisjonsprofesjonen.

-For den forskningsproblemstillingen Jonas har jobbet med har det vært en stor styrke å ha miljøfortrolighet og erfaring. Hans erfaringer var nok foranledningen til hans interesse for å gå mer systematisk til verks gjennom å skrive en doktorgradsavhandling. Ser vi fremover vil det være en interessant kombinasjon å ha ett ben i praksis og ett ben i akademien. Begge er krevende arenaer der en vekselvirkning åpner for

spennende muligheter både som revisor, i undervisning og ved forskning.

(Link til doktorgradsutredning: <http://www.nhh.no/Default.aspx?ID=2258>)

For ytterligere informasjon, kontakt:

jonas.gaudernack@no.pwc.com
952 60 769

PwC inngår strategisk revisjonsforskningsavtale med NHH

PricewaterhouseCoopers inngikk forrige uke en strategisk avtale med NHH. Avtalen skal bidra til økt forskning innen revisjonsfaget og økt bruk av forskningsresultater i PwCs virksomhet. Avtalen omfatter også et NHH gaveprofessorat for en av verdens ledende revisjonsforskere.

Formålet med avtalen er å stimulere til økt forskning i revisjon gjennom at det opprettes et professor II gaveprofessorat for en av verdens ledende revisjonsforskere, Dr. William F. Messier. Avtalen kommer i forlengelsen av en doktorgrad i internkontroll/revisjon avlagt av Jonas Gaudernack fra PwC i november 2008, og det legges opp til at PwC, gjennom Gaudernack, skal være aktivt involvert i forskning og undervisning på NHH.

Det ligger i avtalens intensjon at revisjonsforskningen skal baseres på norske forhold og at PwC generelt skal være

en involvert bidragsyter i forsknings- og utviklingsarbeidet. Videre skal avtalen bidra til at PwC, og PwCs klienter, forblir oppdatert på trender og resultater innen revisjons- og internkontrollforskning, og aktivt tar resultatene i bruk for å forbedre sin virksomhet. I sum handler avtalen om å støtte NHHs eminente forskningsmiljø og bidra til at PwC får ta del i dette.

Leif Arne Jensen (til venstre), leder for Assurance i PwC Norge, og NHH-rector Jan I. Haaland (til høyre) undertegner samarbeidsavtalen 13. november. Bak: Dr. William F. Messier.

Nyheter fra Norsk Regnskapsstiftelse

Signe Moen er partner ved PricewaterhouseCoopers' kontor i Oslo, og tilknyttet selskapets fagmiljø.

Norsk Regnskapsstiftelse kommer med nyheter på mange områder dette året. De vesentligste endringene er innenfor konsernregnskap, fusjon, finansielle eiendeler og forpliktelser samt avvikling og avhendelse av virksomhet. Disse høringsutkastene er presentert i egne artikler, mens de øvrige nyhetene oppsummeres kort nedenfor.

Av Signe Moen

Generelt er det to hovedårsaker til endring i standardene. Den viktigste årsaken er Norsk RegnskapsStiftelses uttalte målsetting om en harmonisering av de norske standardene med tilsvarende IFRS-standarder. Den andre årsaken er den uttalte målsettingen om en forenkling av enkelte løsninger i standardene. Ved motstrid mellom de to målsettingene skal målsettingen om forenkling gå foran. For noen standarder er det også ryddet litt i strukturen.

Omtalen av IFRS (og US GAAP) er i stor grad fjernet i standardene. Slik omtale krever oppfølging mot endringer i IFRS og eventuell ny forståelse av innholdet i IFRS, noe som er krevende. NRS uttaler at de ikke ønsker å prioritere dette innenfor tilgjengelige ressurser.

“Som et ledd i harmoniseringen mot IFRS vil det ikke lenger være anledning til å klassifisere poster som ekstraordinære i resultatoppstilling eller noter.”

Ikrafttredelse

NRS har innført et nytt prinsipp for endringer i standarder som er på høring. Høringsforslag angir tidspunkt for ikrafttredelse og om standarden tillates eller også anbefales brukt før ikrafttredelse. Bestemmelsene om ikrafttredelse er imidlertid å anse som en del av forslaget, og endringene kan derfor ikke benyttes før de har vært gjennom høring og er vedtatt. Når det står at standarden gjelder fra 2010, men at det oppfordres til eller gis adgang til tidligere anvendelse, betyr det normalt at løsningene først kan anvendes i 2009 (og forutsatt at løsningen i høringsutkastet blir gjennomført i en foreløpig standard). Der forslaget til endring allerede er etablert praksis eller en utdyping av tidligere regler, vil selvsagt løsningen kunne benyttes uavhengig av at det pågår en høring.

Forslaget til tidspunkt for ikrafttredelse for nye standarder er angitt under omtalen av hver enkelt standard.

NRS 1 Varer

Endringer i standarden er først og fremst gjennomført for å oppnå harmonisering mot IFRS (IAS 2 Inventories), men også forenklingshensyn har ført til

endringer. Etter regnskapsloven skal varer balanseføres til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Tidligere har standarden beskrevet virkelig verdi som salgsverdi etter fradrag for salgskostnader. Beskrivelsen av begrepet er endret slik at standarden nå, på samme måte som IAS 2, omtaler virkelig verdi som ”salgsverdi fratrukket beregnede nødvendige utgifter for gjennomføring av salget”, hvor ”nødvendige utgifter” ikke anses å inkludere faste kostnader. Standardens virkeområde foreslås utvidet, slik at den også gjelder for produksjonsmaterieell og reservedeler, slik som IAS 2. (Det betyr ikke at forbruk av slike varer er å anse som vareforbruk.) Forenklingshensyn har ført til at man nå kan unnlate å balanseføre renter selv om varene har lang tilvirkningstid.

Endringene foreslås å gjelde for regnskapsår som starter 1. januar 2010 eller senere, med oppfordring om tidligere anvendelse.

NRS 5 Spesifikasjon av særlige poster, korrigering av feil og virkning av prinsippendringer og estimatendringer

Som et ledd i harmoniseringen mot IFRS vil det ikke lenger være anledning til å

klassifisere poster som ekstraordinære i resultatoppstilling eller noter. Poster som bærer karakter av å være uvanlige og/eller uregelmessige kan imidlertid klassifiseres som særlige poster og skal spesifiseres på egen linje.

Ved endring i estimat skal virkningen resultatføres i den perioden estimatet endres med mindre god regnskapsskikk sier at resultatføring kan utsettes. Ved endring i avskrivningsplan har norsk praksis vært enten å resultatføre hele beløpet i samme periode som estimatet ble endret eller fordele resultatføringen over gjenværende brukstid. Standarden inkluderer nå også løsningen med fordeling over gjenværende brukstid (som er den eneste som er i samsvar med IFRS), og begge løsninger fra praksis er dermed tydelig nedfelt gjennom standardsettingen.

Når det gjelder feil i tidligere årsregnskap er løsningen ikke endret, men det er presisert at det skal gis en forklaring på hva feilen besto i.

Endringene foreslås å gjelde for regnskapsår som starter 1. januar 2010 eller senere, med oppfordring om tidligere anvendelse forutsatt at endringene vedtas.

NRS (F) Nedskrivning av anleggsmidler

Den viktigste forenklingen som er foreslått, er at diskonteringsrenten i visse tilfeller kan settes lik den alternative lånerenten ved beregningen av bruksverdi. Alternativ lånerente er definert som den renten foretaket måtte ha betalt en långiver for å fullfinansiere investeringen frem til slutten av investeringens økonomiske levetid. Det er også foreslått å tillate diskontering av kontantstrømmer etter skatt som et alternativ til den anbefalte løsningen med kontantstrømmer før skatt.

IFRS forbyr reversering av tidligere gjennomført nedskrivning på goodwill, og det samme forbudet er nå tatt inn i den norske standarden. Videre innføres det krav om årlig nedskrivningsvurdering for ikke-fullførte immaterielle eiendeler.

Endringene foreslås å gjelde forregnskapsår som starter 1. januar 2009 eller senere, med adgang til tidligere anvendelse.

NRS (V) Pensjonsforutsetninger

Veiledningen er oppdatert to ganger i 2008 (sist med markedstall per oktober 2008). Ny oppdatering vil foreligge i begynnelsen av januar og inneholder oppdaterte forutsetninger per 31. desember. Oppdateringen i oktober skyldes den finansielle krisen og behovet for å justere løsningen for minimum pensjonsregulering.

NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak

NRS har foreslått en rekke mindre endringer, i hovedsak fordi man har

avdekket behov for mer rettleiding på enkelte områder. I tillegg er det tatt inn omtale av det nye kravet til opplysninger i årsberetningen vedrørende diskriminering, som gjelder fra 1.1.2009.

Endringene foreslås å gjelde for regnskapsår som starter 1. januar 2009 eller senere, med oppfordring om tidligere anvendelse.

NRS (F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner

Norsk Regnskapsstiftelse har identifisert behov for mer veiledning på enkelte punkter og vedtok i 2008 blant annet følgende endringer:

- Formålskapital anbefales som foretrukket begrep, men begrepet egenkapital (i samsvar med regnskapslovens oppstillingsplan) kan fortsatt benyttes. Bruk av begrepet "formålskapital" forutsetter at organisasjonen bruker standarden fullt ut.
- Formålsprosent er et nøkkeltall som forutsettes presentert. Administrasjonsprosent kan oppgis i tillegg, på linje med andre nøkkeltall som organisasjonene kan finne det ønskelig å presentere, men administrasjonsprosent er ikke beskrevet som noe nødvendig/anbefalt nøkkeltall.
- Det presiseres at adgangen til å fravike standardens løsning for klassifisering av ikke-forbrukte tilskudd er innsnevret, slik at dette kun gjelder dersom slike pålegg følger av lov eller forskrift.

For ytterligere informasjon, kontakt:

signe.moen@no.pwc.com
952 60 062

Finansielle eiendeler og forpliktelser

NRS har i 2008 utgitt høringsutkastet NRS (HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Høringsutkastet fyller et tomrom i norsk regnskapsregulering, særlig når det gjelder regnskapsføring av sikring. Den kommende standarden bør lede til en mer ensartet praksis og bedre regnskapsfaglige løsninger enn tidligere. Høringsutkastet gjelder for regnskapsår som starter 1. januar 2010 eller senere, men med en oppfordring om tidligere anvendelse.

Av Dag Olav Haugen og Ola Anfinsen

Begrepet «finansielle instrumenter» er definert som ”en kontrakt som gir opphav til en finansiell eiendel for en part og en finansiell forpliktelse eller egenkapital for en annen part”. Begrepet omfatter eksempelvis ordinære balanseposter som kontanter, bankinnskudd, utlån, innlån, kundefordringer, leverandørgjeld, obligasjoner og aksjer. I tillegg omfatter definisjonen finansielle derivater, herunder opsjoner, tegningsretter, warrants, futurekontrakter, terminkontrakter, rente- og valutaswaper.

Standarden vil således være aktuell for alle typer foretak i større eller mindre grad.

Regnskapsføring av finansielle instrumenter (utenfor sikring)

Kan velge amortisert kost som målemetode også i GRS?

Amortisert kost som målemetode er kjent fra IFRS, men er nok lite kjent for de som ikke har kunnskap om IFRS. Begrepet har i liten grad vært benyttet i kilder til god regnskapsskikk, og amortisert kost er lite brukt som målemetode i regnskaper avlagt etter god regnskapsskikk. Høringsutkastet slår fast at vurdering til amortisert kost er en målemetode som omfattes av de generelle vurderingsreglene i regnskapsloven, i likhet med lineære

periodiseringsregler. I praksis er nok bruken av amortisert kost i IFRS hittil ansett som en forskjell i forhold til norske regnskapsregler. Amortisert kost for et lån defineres slik:

$$\begin{aligned} & \text{Lånets anskaffelseskost (måling ved første gangs regnskapsføring)} \\ - & \text{Fradrag for betalinger mellom partene (for eksempel avdrag, renter og gebyrer)} \\ + & \text{Tillegg for effektive renter} \\ - & \text{Fradrag for eventuell nedskrivning} \\ = & \text{Amortisert kost} \end{aligned}$$

Lånets anskaffelseskost er lånebeløpet med fradrag for kostnader ved opptak av lånet. Den effektive renten (eller internrenten) er den rentesatsen som diskonterer framtidige kontantstrømmer til netto balanseført verdi av lånet (diskonterer lånet til nåverdi lik null). Vi vil illustrere begrepene nærmere gjennom eksempel 1.

Beregningene starter med å estimere kontantstrømmene knyttet til lånet. Av tabellen ser vi for eksempel at kontantstrømmen på opptakstidspunktet er 205 som er netto utbetaling etter fradrag for opptakskostnadene. I det siste året (år 7) er kontantstrømmen -32,7 som er summen av betalte renter, avdrag og gebyrer. Neste steg i beregningen er å fastsette den effektive renten (internrenten). I eksemplet er det en rente på 5,89 % som gjør at nåverdien av kontantstrømmene blir lik null, og dermed er lånets effektive rente. Når amortisert kost benyttes som målemetode vil den periodevise kostnaden tilsvare den effektive renten multiplisert med amortisert kost i inngående balanse. I år 1 blir kostnaden derfor 12,1 som er 205 multiplisert med 5,89 %. Beregningen av amortisert kost i utgående balanse i eksemplet følger definisjonen; periodens faktiske kontantstrøm trekkes fra, mens den effektive renten legges til. I år 1 blir dermed lånets balanseførte verdi 177,2, mot 180 (210 – 30) basert på "tradisjonell" tankegang.

Ved opptak av lån påløper det normalt utgifter. Disse utgiftene kan være betydelige ved opptak av «kompliserte lån» som for eksempel ved tilrettelegging av et konvertibelt lån. Regnskapsmessig behandling av låneutgifter er ikke omtalt i regnskapsloven eller forarbeidene. En umiddelbar kostnadsføring av låneutgifter vil være misvisende og i strid med sammenstillingsprinsippet. Vår erfaring er at en i norsk praksis derfor i betydelig grad har balanseført låneutgiftene som en forskuddsbetalt kostnad (eiendel), og deretter fordelt kostnaden

lineært over låneperioden. Ved bruk av amortisert kost, som høringsutkastet sidestiller med lineær fordeling, vil disse kostnadene klassifiseres som en del av amortisert kost for lånet og resultatføres over lånets løpetid basert på effektiv rente. Med tall fra beregning av periodens rentekostnader og amortisert kost, kan vi illustrere forskjellen i periodisk kostnad (for renter og låneutgifter sett under ett).

Måling til amortisert kost innebærer at den regnskapsmessige rentabiliteten tilsvare internrenten på investeringen/lånet og er således teoretisk sett det mest korrekte periodiseringsprinsippet. En kan si at bruk av lineær tilnærming på et lån med opptakskostnader undervurderer kostnaden i starten av løpetiden og overvurderer kostnaden mot slutten. Over hele løpetiden blir selvfølgelig kostnaden den samme.

Eksempel 1: Beregning av rentekostnader og amortisert kost

Forutsetninger								
Lånets hovedstol	210	Årlig avdrag	30	Opptakskostnader	5			
Løpetid	7	Nominell rente	4 %	Årlig adm. gebyr	1,5			
Beregning av periodens rentekostnader og amortisert kost								
Tidspunkt	0	1	2	3	4	5	6	7
Låneshovedstol	210							
Løpetid								
Årlig avdrag		-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30
Nominell rente		-8,4	-7,2	-6	-4,8	-3,6	-2,4	-1,2
Opptakskostnader	-5							
Årlig adm. gebyr		-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Kontantstrøm	205	-39,9	-38,7	-37,5	-36,3	-35,1	33,9	32,7
Effektiv rente	5,89 %							
IB amortisert kost		205,0	177,2	148,9	120,2	90,9	61,2	30,9
Kontantstrøm	205	-39,9	-38,7	-37,5	-36,3	-35,1	-33,9	-32,7
Effektiv rente		12,1	10,4	8,8	7,1	5,4	3,6	1,8
UB amortisert kost	205	177,2	148,9	120,2	90,9	61,2	30,9	0,0
Forskjellen i periodisk kostnad								
Tidspunkt		1	2	3	4	5	6	7
Kostnad ved amortisert kost		12,1	10,4	8,8	7,1	5,4	3,6	1,8
Lineær tilnærming								
Rente		8,4	7,2	6	4,8	3,6	2,4	1,2
Adm. gebyr		1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Opptakskostnader		0,71	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71
SUM		10,6	9,4	8,2	7,0	5,8	4,6	3,4
Differanse		1,5	1,0	0,5	0,1	-0,5	-1,0	-1,6

Andre kommentarer

Transaksjoner med finansielle instrumenter skal som alle andre transaksjoner regnskapsføres i tråd med transaksjonsprinsippet. Vurderingsreglene i rskl. kapittel 5 regulerer den etterfølgende behandlingen. Det betyr at finansielle eiendeler som er anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost med etterfølgende nedskrivningsplikt og at finansielle eiendeler som er omløpsmidler og ikke er omfattet av rskl § 5-8 skal vurderes til laveste verdis prinsipp. Det er for øvrig ingen endringer i fortolkningen av rskl § 5-8.

Høringsutkastet legger til grunn at valutaderivater generelt er pengeposter etter rskl § 5-9 og skal regnskapsføres til virkelig verdi. Dette er en både en utvidelse og en innstramning av virkelig verdi bestemmelsene som en finner i valutastandarden. I valutastandarden er det kun terminkontrakter og "in-the-money" valutaopsjoner som omfattes av rskl. §5-8 som har vært omhandlet. At opsjonen er "in-the-money" på et tidspunkt innebærer ved en kjøpsopsjon at valutakursen i opsjonen er lavere enn dagskursen (motsatt for salgsoptjon). I tillegg har valutastandarden åpnet for at terminkontrakter kan måles til terminkurs uten å diskontere beløpet, en løsning vi antar har vært vanlig i praksis. Å måle til terminkurs betyr at verdien av terminkontrakten beregnes ved å bruke den terminkursen som gjelder på balansetidspunktet for en terminkontrakt med tilsvarende løpetid som den gjenværende løpetid på foretakets avtale.

Porteføljepriippet omtales ikke i høringsutkastet. Porteføljepriippet er egentlig et markedsverdi prinsipp, men forskjellen i forhold til et generelt markedsverdi prinsipp er at regnskapsmessig verdi er begrenset oppad til samlet anskaffelseskost. Etter det vi erfarer er det ikke meningen å fjerne muligheten for porteføljevurdering ved å unnlate omtale av prinsippet.

Høringsutkastet omtaler for øvrig heller ikke såkalte innebygde derivater. Begrepet innebygd derivat kan forklares ved å bruke en konvertibel obligasjon som eksempel. Eieren av en konvertibel obligasjon har rett til å konvertere obligasjonen til aksjer i det utstedende selskapet til en forhåndsbestemt kurs. Instrumentet består dermed av en aksjeopsjon i tillegg til fordringen. Opsjonselementet er et innebygget derivat. Etter vår oppfatning følger det av transaksjonsprinsippet at loven ikke er til hinder for en separat regnskapsmessig behandling av det innebygde derivatet.

Konklusjon

Høringsutkastet vil antagelig føre til at flere foretak velger amortisert kost som målemetode, og det vil forutsetningsvis føre til at alle valutaderivater blir målt til virkelig verdi. Bortsett fra dette vil den delen av høringsutkastet som ikke er spesielt rettet mot sikring, ikke føre til endringer av betydning i god regnskapskikk.

Sikring

Ifølge rskl. § 4-1 nr. 5 skal en resultatføre gevinst og tap i samme periode ved sikring. Ut over denne generelle regelen har det tidligere ikke vært gitt noen nærmere regulering eller veiledning i form av lovbestemmelser eller en egen regnskapsstandard. Basert på NRS(D) Regnskapsføring av finansielle instrumenter fra november 2002 og NRS(V) Anvendelse av IFRS-løsninger innenfor god regnskapskikk fra august 2007 kan det legges til grunn at sikringsbokføring etter IAS 39 er i

samsvar med god regnskapskikk. Praksis har imidlertid vært uensartet. Gjennom NRS (HU) om Finansielle eiendeler og forpliktelser blir også sikringsbokføring regulert i en norsk standard. En viktig forskjell er at sikringsbokføring er et valg etter IFRS, mens en etter regnskapsloven og det foreliggende høringsutkastet må ta hensyn til sikring.

Hva innebærer sikringsbokføring?

Sikringsbokføring skal føre til at regnskapet reflekterer målsetningen med sikringsforholdet, som er å eliminere eller redusere nærmere definerte risikoer. Sikringsbokføring leder til resultatføring av verdiendringer på sikringsinstrumentet i samme periode som endringen i kontantstrømmen eller verdien på sikringsobjektet påvirker resultatet (symmetrisk resultatføring). Sikring fører ikke til at en kan unnlate å regnskapsføre urealiserte tap, men at effekten helt eller delvis kan elimineres ved at det tillates at urealiserte gevinster på sikringsinstrumentet resultatføres i samme periode. Det betyr at hovedregelen om laveste verdis prinsipp brytes ved sikringsbokføring. Bakgrunnen for å tillate dette er at regnskapet best skal reflektere den økonomiske virkeligheten når et isolert sett urealisert tap faktisk ikke er et tap som følge av sikringen (tapet oppveies helt eller delvis av en urealisert gevinst).

Måten en skal gjennomføre sikringsbokføringen på etter høringsutkastet er avhengig av typen av sikring.

Verdisikring og kontantstrømsikring

En verdisikring innebærer sikring av endringer i virkelig verdi av en eksisterende eiendel eller gjeld eller en bindende avtale i selskapet relatert til en særskilt risiko og som kan påvirke selskapets resultat. Eksempler på virkelig verdi sikring er sikring av endringer i virkelig av gjeld i utenlandsk valuta (sikringsobjekt) med en terminkontrakt (sikringsinstrument), sikring av fastrente-

“En kontantstrømsikring innebærer å sikre mot variabiliteten i selskapets kontantstrømmer.”

gjeld (sikringsobjekt) med en rentebytteavtale (sikringsinstrument) og sikring av virkelig verdi endringer relatert til rente for fastrenteobligasjoner (sikringsobjekt) med en rentebytteavtale (sikringsinstrument). En kontantstrømsikring innebærer å sikre mot variabiliteten i selskapets kontantstrømmer. Forventer en eksempelvis framtidige inntekter i fremmed valuta (sikringsobjekt), kan disse sikres til en bestemt verdi målt i norske kroner ved bruk av en valutaterminkontrakt (sikringsinstrument). Et annet eksempel er sikring av innlån med flytende rente (sikringsobjekt) med en rentebytteavtale (sikringsinstrument). Høringsutkastet omhandler ikke sikring av nettoinvestering i utenlandske enheter.

Vilkår for sikring

På basis av standarden kan en utlede følgende kriterier for regnskapsføring av sikring:

- Det må foreligge en økonomisk sikring.
- Sikringsbokføring krever høy grad av korrelasjon mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument (effektivitet).
- Ved sikring av framtidige transaksjoner (kontantstrømsikring) må det være rimelig sikkert at transaksjonen blir gjennomført.
- Sikringsforholdet må dokumenteres.

Kravet om effektivitet er et krav om at sikringen skal motvirke endringer i virkelig verdi eller kontantstrøm på sikringsobjektet. Når verdien på sikringsobjektet går ned, skal verdien på sikringsinstrumentet gå opp, og motsatt. Det kreves at effektiviteten i sikringen kan dokumenteres kvalitativt. Høringsutkastet gir ikke noe eksplisitt

krav om resultatføring av ineffektivitet (motsatt IAS 39).

Sannsynlighetskravet ved kontantstrømsikring er ikke kvantifisert. Høringsutkastets krever at det må være ”rimelig sikkert” at transaksjonen vil inntreffe. Tilsvarende begrep i NRS 13 Usikre forpliktelser er definert som over 90 % sannsynlighet. En bør basere sannsynlighetsvurderingen blant annet på selskapets historiske evne til å forutsi slike transaksjoner, dets evne og mulighet til å gjennomføre slike transaksjoner, hyppigheten av lignende transaksjoner og tidsperioden fram til transaksjonen.

I henhold til høringsutkastet skal følgende dokumenteres:

- Type risiko som skal sikres.
- Type sikring (verdisikring eller kontantstrømsikring).
- Hvilket sikringsobjekt som skal sikres.
- Hvilket sikringsinstrument som skal brukes.
- Formålet med sikringen.

Det er ikke eksplisitt sagt i høringsutkastet at oppfyllelse av effektivitetskravet og sannsynlighetskravet skal være en del av sikringsdokumentasjonen. Det må likevel være naturlig å anse dette som en del av den nødvendige dokumentasjonen.

Regnskapsføring ved kontantstrømsikring

Kontantstrømsikring fører til at en utsetter resultatføringen av verdiendringer på sikringsinstrumentet.

Verdiendringer (den effektive delen) på sikringsinstrumentet skal føres midlertidig mot egenkapitalen helt til den transaksjonen som skal sikres, faktisk gjennomføres. Føringsen mot egenkapitalen reiser et selskapsrettslig spørsmål, nemlig hvordan føringsen mot egenkapitalen vil påvirke utbyttegrunnlaget. Inntil dette spørsmålet er løst, kan en unnlate å balanseføre verdiendringer på sikringsinstrumentet. En slik løsning er nok i samsvar med gjeldende praksis etter god regnskapsskikk.

Når den sikrede transaksjonen gjennomføres, skal netto verdiendringer på sikringsinstrumentet føres fra egenkapitalen. Alternativt skal motposten til egenkapitalføringsen være:

- en justering av den resultatposten sikringen gjelder når sikringsobjektet er en framtidig transaksjon som resultatføres direkte (for eksempel salgsinntekter);
- en resultatføring i samme periode som sikringsobjektet påvirker resultatet hvis anskaffelsen av sikringsobjektet fører til en balanseføring, for eksempel i takt med avskrivninger på et varig driftsmiddel;
- en justering av balanseført verdi på et sikringsobjekt som skal balanseføres, for eksempel et varig driftsmiddel. Resultatføringen kommer da i form av økte eller reduserte avskrivninger eller som en nedskrivning.

Eksempel på kontantstrømsikring

Et selskap forventer i begynnelsen av år x1 å selge en vare for USD 2 mill. i begynnelsen av år x2. Selskapet ønsker å sikre valutarisikoen og inngår i år 1 en

valutaterminkontrakt på USD 2 mill. med forfallstidspunkt som samsvarer med tidspunktet for den forventede vareleveransen, med kurs NOK 7. Kontrakten innebærer med andre ord en rett og plikt til å selge USD 2 mill. for NOK 14 mill. Ved inngåelsen av terminkontrakten blir det ingen registrering i regnskapet (anskaffelseskost og virkelig verdi er null). Vi forutsetter at kursen er NOK 8 både per 31.12.x1 og på transaksjonstidspunktet i x2. Selskapet kan dokumentere både at transaksjonen høyst sannsynlig vil finne sted, og at sikringen er 100 % effektiv.

Regnskapsmessig behandling 31.12.x1

Den økte kursen fører til at terminkontrakten har en negativ verdi, forutsetningsvis på NOK 2 mill. Verdiendringer på sikringsinstrument skal føres midlertidig mot egenkapitalen ved kontantstrømsikring (jfr allikevel det midlertidige unntaket for føring mot egenkapitalen som er beskrevet ovenfor). I regnskapet føres derfor 2 mill. som kortsiktig gjeld direkte mot egenkapitalen.

På transaksjonstidspunktet i år 2 blir regnskapsføringen som følger:

- Når selskapet skal gjøre opp terminkontrakten, må det selge USD 2 mill. for NOK 14 mill., mens verdien av USD 2 mill. er NOK 16 mill. Nettobeløpet på NOK 2 mill. føres kredit bank og debet gjeldsavsetningen på valutaterminen.
- Den midlertidige egenkapitalføringen føres mot resultatet, kredit egenkapital 2 mill. og debet resultat 2 mill.
- Vederlaget fra kjøper på 16 mill. resultatføres.

Nettoeffekten av disse registreringene på resultatet blir 14 mill., som tilsvarer transaksjonen vurdert til sikringskurs. Tidligere norsk regnskapspraksis har vært å unnlate regnskapsføring av verdiendringen på valutaterminen per 31.12.x1. Grunnen til at dette etter hvert ikke vil bli tillatt er at føring av

verdiendringer mot egenkapitalen i sikringsperioden antas å gi best informasjon om selskapets reelle eiendeler og gjeldsposter.

Uten et sikringsforhold ville resultatet allerede i x1 blitt belastet med 2 mill. som følge av hovedregelen om at urealisert tap skal resultatføres (verdiendringen på terminkontrakten). I x2 ville selskapet fått en inntekt på 16 mill., som tilsvarer transaksjonen vurdert til dagskurs.

Regnskapsføring ved verdisikring

Etter god regnskapsskikk skal derivater i utgangspunktet regnskapsføres etter laveste verdis prinsipp med mindre derivatet omfattes av rskl. § 5-8 eller § 5-9. I følge høringsutkastet skal sikringsinstrumentet (typisk et derivat) i en verdisikring vurderes til virkelig verdi. Gevinster og tap skal resultatføres. For sikringsobjektet blir resultatføringen framskutt i forhold til transaksjonstidspunktet, siden sikringsobjektet skal verdijusteres i balansen med den verdiendringen som skyldes den risiko som sikres. Det er viktig å være oppmerksom på at sikringsobjektet dermed ikke nødvendigvis blir målt til virkelig verdi. Er det andre faktorer enn den sikrede risikoen som påvirker virkelig verdi av sikringsobjektet skal altså ikke denne effekten balanseføres som følge av sikringsbokføringen. En kan for eksempel tenke seg at et selskap har kjøpt en fordring i utenlandsk valuta for et beløp lavere enn pålydende. Valutarisikoen sikres gjennom en valutatermin. Økninger i fordringens virkelig verdi som følge av endringer i risikoer som ikke sikret, som rentenivå eller kreditrisiko, skal altså ikke balanseføres.

Eksempel på verdisikring

Et selskap har en gjeld på USD 2 mill som forfaller tidlig i januar i x1. I september x0 tegnet selskapet en terminkontrakt som gir rett og plikt til å kjøpe USD 2 mill til kurs NOK 8.

Kursen pr. 31.12.x0 er 8,2. Gjelden i USD omregnes til dagskurs 8,2 og den eventuelle verdiendringen som følge av dette resultatføres. Terminkontrakten forutsettes å ha en verdi på -0,4 mill (2 mill x (8,2 -8)). Foretaket fører 0,4 mill som en kortsiktig avsetning for forpliktelse med motpost i resultatet. Nettoeffekten i resultatregnskapet blir dermed null.

I dette eksempelet ville for øvrig ikke resultatet blitt annerledes uten sikringsbokføring. Det følger av rskl § 5-9 (og høringsutkastet) at pengeposter (inklusive valutaderivater) skal føres til virkelig verdi. Ved verdisikring av valutarisiko har det derfor ingen betydning om man følger sikringsreglene eller ei.

For ytterligere informasjon, kontakt:

dag.olav.haugen@no.pwc.com
952 60 920

Dag Olav Haugen er Senior Manager ved PricewaterhouseCoopers' kontor i Fredrikstad.

Foto: Espen Tollefsen

Fusjon

Formålet med revisjonen av NRS 9 Fusjon har vært å oppdatere standarden i tråd med den nye strategien til Norsk RegnskapsStiftelse, dvs. å gjøre tilpasninger til IFRS samtidig som det skal vurderes å gjøre forenklinger.

Av Anlaug Haarbye

Erfaringsmessig har vi opplevd at regnskapsføring av fusjoner kan være komplekse og det har vært en intensjon at fusjonsstandarden nå skal gi en bedre veiledning for de regnskapspliktige. Den reviderte standarden har en oppbygning og inndeling som gjør at brukerne enklere kan bruke standarden. Definisjonene og metodeanvendelsen klargjør når og hvordan oppkjøps- og kontinuitetsmetoden skal anvendes en bedre måte enn tidligere.

Endringer i forhold til dagens standard knytter seg til:

1. Strukturen på standarden:
 - a. Definisjoner på ulike typer fusjoner
 - b. Fusjoner hvor oppkjøpsmetoden kommer til anvendelse, og
 - c. Fusjoner hvor kontinuitetsmetoden skal brukes.
2. Forenklinger i den regnskapsmessige løsningene i forhold til full IFRS.
3. Tilpasninger til IFRS hvor det er mulig innenfor regnskapsloven.

Hovedregelen er at fusjoner skal behandles som en transaksjon hvor det infusjonerte (overdragende) selskapet skal regnskapsføres til virkelig verdi i det overtakende selskapet. Den

regnskapsmessige behandlingen av fusjoner har nære likhetstrekk med konserndannelser. Det vil i mange tilfeller være nødvendig å anvende den reviderte konsernstandard som nå har fått navnet *"Oppkjøp, konserndannelse og konsernregnskap"* for å få den fulle oversikten over den regnskapsmessige behandlingen. Vi viser til artikkelen i dette nummeret av Mentor om høringsutkastet vedrørende *"Oppkjøp, konserndannelse og konsernregnskap"*.

Selv om oppkjøpsmetoden er hovedregelen skal kontinuitetsmetoden fortsatt brukes for visse former for fusjoner. Det gjelder fusjoner mellom morselskap og datterselskap uansett om morselskapet eller datterselskapet er formelt overtakende. Det samme

gjelder ved fusjon mellom søsterselskap når konserneierforholdet er over 90 %. I tillegg skal en som tidligere bruke kontinuitetsmetoden i fusjoner mellom selskaper med identisk eiersammensetning.

I høringsutkastet er det innarbeidet forenklinger knyttet til anvendelse av kontinuitetsmetoden. Konsernkontinuitet skal brukes hvis det er fusjon mellom morselskap og datterselskap og konsernregnskapet er utarbeidet og innsendt til Regnskapsregisteret. I øvrige tilfeller skal en bruke selskapskontinuitet.

Fusjoner etter oppkjøpsmetoden må som nevnt ses i sammenheng med den nye regnskapsstandard om *Oppkjøp, konserndannelse og konsernregnskap*.

Endringer knyttet til oppkjøpsmetoden i den standarden får også konsekvenser for fusjoner etter den samme metoden.

De selskapsrettslige løsningene i standarden er videreført fra den tidligere standarden, i og med at den regnskapsmessig behandlingen ikke skal ha betydning for den selskapsrettslige behandlingen.

En del presiseringer i standarden kan oppsummeres slik:

Oppkjøpsmetoden

- Anskaffelseskost skal være den totale verdien (virkelig verdi) på vederlagsaksjer, tilleggsvederlag, beste estimat på betinget vederlag og fusjonsutgifter.
 - Fusjonsutgifter er fortsatt en del av anskaffelseskost og er ikke

foreslått kostnadsført, slik som IFRS 3R legger opp til.

- Oppkjøpstidspunktet vil være tidspunktet for verdimåling, herunder tilordning av anskaffelseskost samt tidspunkt for regnskapsføring av fusjonen.
 - Oppkjøpstidspunktet vil ofte falle sammen med generalforsamlingenes godkjenning, men avhengig av forholdene ved den konkrete fusjonen kan oppkjøpstidspunktet være et annet tidspunkt. Dersom for eksempel kreditorers eventuelle innsigelser kan forhindre fusjonen, må oppkjøpstidspunktet være når muligheten for eventuelle avgjørende innsigelser er borte. Dersom fusjonen er avhengig av konsesjon, vil oppkjøpstidspunktet være når konsesjonsspørsmålet er avklart.

- Av praktiske hensyn kan den tidligere verdimålingen anvendes som estimat i forbindelse med bytteforholdet hvis det ikke har vært vesentlige verdiendringer frem til oppkjøpstidspunktet.

Kontinuitetsmetoden

- Selskapskontinuitet skal være eneste alternativ i fusjoner mellom søsterselskaper hvor det ikke skjer endringer i eierskapet.
- En kan velge mellom selskaps- eller konsernkontinuitet på fusjoner mellom mor- og datterselskap der det ikke utarbeides offisielt konsernregnskap.
- Konsernkontinuitet skal benyttes på alle fusjoner mellom mor- og datterselskap der det utarbeides offisielt konsernregnskap.
- Kontinuitetsmetoden skal brukes på fusjoner som ikke er regnskapsmessig transaksjon (for eksempel ved fusjon av samvirkeforetak).

For øvrig er det gitt en bedre forklaring på skillet mellom emisjons- og fusjonskostnader.

Det foreslås at de endrede reglene gjøres gjeldende fra 2010, men med mulighet for tidligere anvendelse (dvs. fra 2009).

Foto: Bård Gudim

“Hovedregelen er at fusjoner skal behandles som en transaksjon hvor det innfusjonerte (overdragende) selskapet skal regnskapsføres til virkelig verdi i det overtakende selskapet. ”

Direktør Annelaug Haarbye jobber i PricewaterhouseCoopers, Oslo.

For ytterligere informasjon, kontakt:

anlaug.haarbye@no.pwc.com
952 60 286

Avvikling og avhendelse

Norsk Regnskapsstiftelse har fremlagt et høringsutkast til NRS – Avvikling og avhendelse. Høringsutkastet bygger ikke direkte verken på gjeldende NRS 12 eller IFRS 5. Standarden skal gjelde alle foretak som avlegger regnskap etter regnskapslovens ordinære regler. Standarden gjelder både for selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

Av Monica Harsvik Smith-Tønnessen

Sett i forhold til gjeldende NRS 12 er opplysningskravene forenklet, men det er lagt opp til valgløsninger slik at man kan legge IFRS-løsninger til grunn innenfor rammen av standarden.

Standarden regulerer i hvilke tilfeller det skal gis særskilte opplysninger om virksomhet eller vesentlig anleggsmiddel som er under avhendelse eller avvikling. I tillegg definerer den når en foretaksdel anses å være under avhendelse og når den anses å være under avvikling.

Skillet mellom virksomhet og eiendeler fremgår av NRS om konsernregnskap.

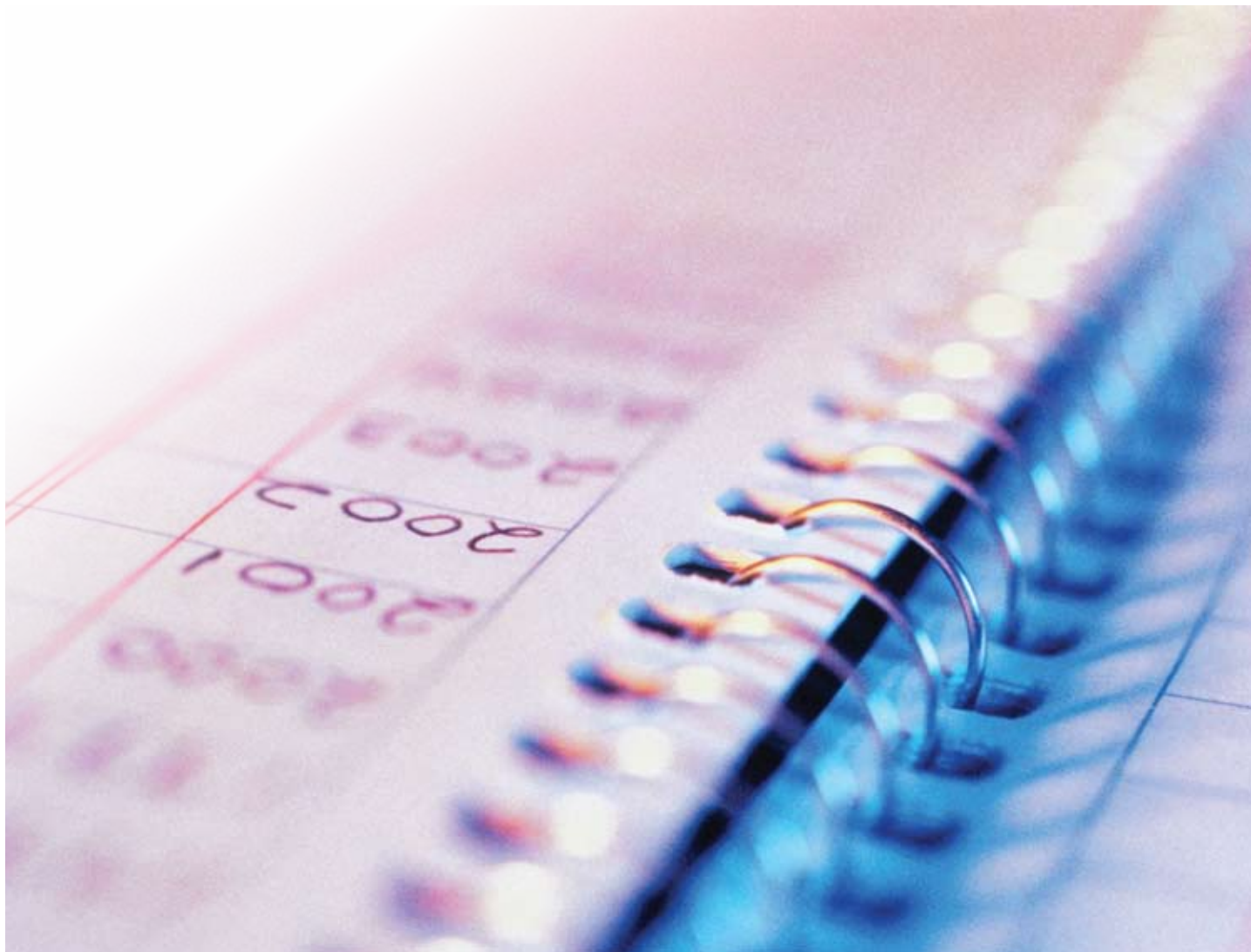
Det foreligger tre alternativer for regnskapsføring av avvikling og avhendelse. Slik aktivitet kan presenteres på en av følgende måter:

- sammen med den øvrige virksomheten med tilleggsopplysninger i note
- separat i resultatregnskapet som resultat fra foretaksdel under avhendelse og separate poster på eiendels- og gjeldssiden for alle perioder som presenteres. Det skal da gis tilleggsinformasjon i noter
- separat i resultatregnskapet som resultat fra foretaksdel under avhendelse for alle perioder som presenteres og separate poster på eiendels- og gjeldssiden for balansedag (er) fra og med det tidspunkt foretaksdelen anses som under avhendelse. Det skal gis tilleggsinformasjon i noter

Gevinster eller tap knyttet til avhendelse

av eiendel eller foretaksdel klassifiseres som driftsinntekt eller driftskostnad med mindre en annen klassifisering fremgår av andre standarder, eller gevinst og tap inngår i separat klassifisering av resultat fra foretaksdel under avhendelse.

Ved endring av plan om salg av foretaksdel som tidligere er vist separat i resultatregnskapet, skal resultatet av foretaksdelen vises sammen med resultatet av øvrig virksomhet. En må gjøre tilsvarende korrigering for alle perioder som presenteres. Eiendeler og forpliktelser på balansedagen klassifiseres sammen med øvrige eiendeler og gjeld. For tidligere perioder har man valgmulighet, disse kan enten presenteres sammen med øvrige eiendeler og forpliktelser, eller de kan presenteres på samme

måte som tidligere. Dette er valg av regnskapsprinsipp og må anvendes konsistent på tilsvarende situasjoner.

Tilleggsopplysninger som skal gis i den perioden en foretaksdel anses som under anvendelse og til med den periode foretaksdelen er avhendet er (uavhengig av presentasjonsform i resultatregnskapet):

- beskrivelse av foretaksdelen
- beskrivelse av forholdene som medfører at foretaksdelen anses under avhendelse
- driftsinntekter, driftskostnader, finansinntekter, finanskostnader og tilhørende skattekostnad knyttet til foretaksdelen
- gevinst og tap ved avhendelse, og evt. skatt

- balanseført verdi av foretaksdel fordelt på anleggsmidler, omløpsmidler, langsiktig og kortsiktig gjeld

Et anleggsmiddel under avhendelse som ikke oppfyller kravene til å være foretaksdel skal regnskapsføres etter de ordinære vurderings- og presentasjonsreglene. Det kan her være relevant å vurdere å presentere dette anleggsmiddel med tilhørende forpliktelser på separate linjer i balansen (ikke anledning til nettoføring av eiendeler og gjeld) dersom dette bidrar til bedre informasjon jfr regnskapslovens § 6-3. Et unntak fra de ordinære vurderingsregler er at en eiendel under avhendelse behøver ikke å avskrives dersom forventet salgsverdi minst tilsvarer balanseført verdi. Her må en være

oppmerksom på at dette er et valg av regnskapsprinsipp som må anvendes konsistent for alle eiendeler som holdes for salg. Det kreves ikke spesifikke tilleggsopplysninger for anleggsmidler under avhendelse. Regnskapslovens generelle bestemmer avgjør om det er nødvendig å gi noen opplysninger.

Denne regnskapsstandard er foreslått å gjelde for regnskapsår som starter 1. januar 2010 eller senere. Det oppfordres til tidligere anvendelse.

For ytterligere informasjon, kontakt:

monica.smith-tonnessen@no.pwc.com
952 61 034

Oppkjøp og konsernregnskap – modernisering og forenkling av god regnskapsskikk

Oppkjøp er blant de største transaksjonene som påvirker regnskapet. De internasjonale reglene på området har vært gjennom to store endringsrunder de siste fem årene. Norsk Regnskapsstiftelse foreslår nå i sitt nye høringsutkast at norske regler legges tett opp til IFRS, samtidig som det foreslås noen forenklinger.

Av Bjørn Einar Strandberg

Foto: Bård Gudim

Bjørn Einar Strandberg er partner ved PricewaterhouseCoopers' kontor i Kristiansand, og tilknyttet selskapets fagavdeling.

Regnskapsføring av oppkjøp og utarbeidelse av konsernregnskap regnes av mange for å være blant de mest kompliserte deler av regnskapsfaget. Regnskapsføring av oppkjøp påvirker både balansen og etterfølgende resultater vesentlig. Historisk sett har konsernregnskapet i Norge gått en lang vei fra til dels rene summeringsbalanser på 60-tallet (uten konsernresultat) til presentasjon mer i tråd med teorien om én økonomisk enhet og regnskapsføring av substans

i løpet av 70 og 80-tallet. Den første standarden om foretaksintegrasjon på slutten av 80-tallet hentet reglene fra de internasjonale regnskapsstandardene, men også delvis fra amerikansk regnskapsregulering.

Etter årtusenskiftet ble det foretatt gjennomgripende endringer i US GAAP, først og fremst for å avvikle alle såkalte "pooling of interests" som innebar kontinuitet. IASB fulgte opp med tilsvarende endringer før

implementeringen av IFRS i Europa i 2005. Samtidig igangsatte de to store standardsetterne et felles prosjekt som munnet ut i en felles ny regnskapsstandard. For norske IFRS-rapporterende er reglene pliktige først fra kalenderåret 2010, men med mulighet for anvendelse allerede fra 2008. Reglene er gitt i reviderte versjoner av IAS 27R og IFRS 3R. Vi omtalte dem i Mentor nr. 2/2008.

Den foreløpige norske regnskapsstandarden om konsernregnskap har blitt endret en rekke ganger siden

tilblivelsen, senest i november 2006 og august 2007. Disse endringene var en delvis harmonisering og oppfølging til de internasjonale endringene fra 2005. Samtidig ble adgangen til bruk av kontinuitet ved sammenslåing av likeverdige interesser avviklet ved en endring i regnskapsloven. Imidlertid har man ikke kunnet avvikle avskrivning på goodwill, slik IFRS krever, innenfor regnskapslovens system.

Høringsutkastet som nå foreligger fra regnskapsstiftelsen har fått tittelen *Oppkjøp, konserndannelse og konsern-*

Tabell 1: Harmoniseringsforslag med IFRS i høringsutkastet

Ny regel	Tidligere regel	Sammenligning med IFRS
Goodwill kan alltid oppføres med 100 %.	Goodwill oppføres kun med majoritetens andel.	Samme valgfrihet som under IFRS 3R
Verdsettelse og allokering skjer på oppkjøpstidspunktet.	Valgfritt om man valgte avtaletidspunktet eller oppkjøpstidspunktet.	Samme som IFRS 3R
Trinnvise kjøp måles også fullt ut på oppkjøpstidspunktet.	Mulig å velge akkumulert kost fra flere kjøp dersom dette ga et bedre bilde.	Samme som IFRS 3R
Verdistigning på eierandeler før kontroll oppnås resultatføres på oppkjøpstidspunktet.	Verdistigning føres mot egenkapitalen som et kongruensunntak.	Samme som IFRS 3R
Betinget vederlag måles til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet, uavhengig av sannsynlighetsgrad.	Betinget vederlag tas med i anskaffelseskost dersom utbetaling er sannsynlig.	Samme som IFRS 3R
Senere endring i betinget vederlag resultatføres.	Endring i betinget vederlag legges alltid til anskaffelseskost.	Samme som IFRS 3R
Avsetning for restrukturering kan ikke inkluderes i oppkjøpsanalysen.	Avsetning for restrukturering kan inkluderes i oppkjøpsanalysen når visse vilkår er oppfylt.	Samme som IFRS 3R
Virkelig verdi av en eiendel fastsettes uavhengig av kjøpers planer for den oppkjøpte virksomheten.	Ikke eksplisitt regulert. Praksis langt på vei å ta hensyn til kjøpers intensjoner.	Samme som IFRS 3R
Utleiekontrakter måles sammen med tilhørende driftsmiddel.	Ikke eksplisitt regulert. Praksis varierer.	Samme som IFRS 3R

regnskap. Navnet reflekterer at standarden inneholder de materielle reglene knyttet til oppkjøp i enhver juridisk form, det være seg konserndannelse, fusjon eller innmatoverdragelse. I tillegg inneholder standarden kravene til utarbeidelse av konsernregnskap og prinsippene for dette. I IFRS er oppkjøpsmetoden regulert i IFRS 3R, mens konsernreglene gis i IAS 27R.

I høringsutkastet er det tatt to hovedhensyn:

- Størst mulig grad av harmonisering

med IFRS innenfor regnskapslovens rammer.

- Størst mulig grad av forenklinger og klargjøringer.

Se tabell 1 og 2 for en oppsummering av endringene.

Høringsforslaget definerer virksomhet på samme måte som i IFRS 3R. Definisjon av virksomhet er viktig i IFRS. Definisjonen er imidlertid ikke like viktig i det norske høringsforslaget idet også kjøp av datterselskap uten virksomhet foreslås regnskapsført på

samme måte, dvs. med regnskapsføring av goodwill der det er forskjell mellom vederlag og nettoverdi av eiendeler i oppkjøpsmetoden. Dette er praktisk for kjøp av eiendomsselskap der nominell utsatt skatt og nåverdi av den samme skatten ofte avviker betydelig.

Ettersom de fleste og største endringene er rene tilpasninger til IFRS vil disse være kjente for mange som er involvert i større oppkjøp og konsernregnskap. Oppkjøpstidspunktet settes til tidspunktet som man overtar kontrollen, og det er da konsolideringen starter.

Tabell 2: Forenklingsforslag og klargjøringer

Ny regel	Tidligere regel	Kommentar
Ikke krav om konsernregnskap det året siste datterselskap er avhendet.	Konsernregnskap utarbeides dersom det har vært et konsern i regnskapsåret.	Viktig forenkling for de få det gjelder.
Kan utelate immaterielle eiendeler i oppkjøpsanalysen dersom de ikke er juridiske eller kontraktsbaserte.	Alle immaterielle eiendeler skal medtas i oppkjøpsanalysen til virkelig verdi.	Forenklingen er i realiteten en tilpasning til dagens praksis.
Krav om å identifisere omvendt overtakelse bare når den er "åpenbar".	Omvendt overtakelse skal identifiseres og regnskapsføres når det reelt sett er eierne i datterselskapet som kjøper morselskapet.	Liten praktisk betydning, men gir rom for en lempeligere fortolkning og praksis.
Positivt bestemt at goodwill kan identifiseres også når det ikke foreligger virksomhet (typisk ved stor nominell utsatt skatt).	Ikke eksplisitt regulert i dagens standard. Praksis varierer.	Nødvendig klargjøring da IFRS ikke tillater goodwill ved konsernetablering som ikke er kjøp av virksomhet.
Negativ goodwill inntektsføres over fem år.	Negativ goodwill inntektsføres enten i takt med forventede tap eller kostnader eller over gjennomsnittlig levetid på varige driftsmidler.	Praktisk regel for tilfeller som ikke ventes å forekomme ofte.
Ved reduksjon av majoritetens eierandel føres transaksjonspris utover andel egenkapital mot majoritetens egenkapital.	Minoritetens innskudd føres til virkelig verdi med separate merverdier som avskrives ved siden av konsernregnskapet og påvirker allokering av resultat mellom majoritet og minoritet.	Betydelig forenkling og langt på vei en tilpasning til praksis.

“Enhetssynet blir fortsatt rådende, og i enda sterkere grad enn tidligere. Dette synet tas likevel ikke helt ut, idet det gis valgfrihet for såkalt full goodwill, kjøp for kjøp.”

Måling av vederlag og de enkelte eiendeler og gjeld skal også foretas på dette tidspunktet. Det presiseres at eiendeler skal verdsettes uavhengig av kjøpers intensjoner. Dette betyr at alternative markedsverdier skal legges til grunn, selv om en eiendel ikke skal benyttes, og derfor anses som verdiløs for foretaket selv. Et eksempel på dette er et kjøpt varemerke som ikke skal benyttes av kjøperen fordi konsernets eget varemerke skal erstatte dette. Verdien som tilordnes skal også i slike tilfeller være basert på verdien i markedet.

Enhetssynet blir fortsatt rådende, og i enda sterkere grad enn tidligere.

Dette synet tas likevel ikke helt ut, idet det gis valgfrihet for såkalt full goodwill, kjøp for kjøp. Med full goodwill menes at man balansefører 100 % av goodwill, også når en kjøper en lavere eierandel. Dersom man velger full goodwill vil størrelsen på goodwillen bestemmes av størrelsen på virkelig verdi av minoritetsinteressene (som nå endrer navn til ikke-kontrollerende interesser). Valg av full goodwill vil kunne øke balanseverdiene og gi høyere egenkapitalandel. Samtidig vil valg av delvis goodwill kunne gi store egenkapitalbelastninger ved senere utkjøp av de ikke-kontrollerende interessene fordi betalingen ved utkjøpet må dekke også goodwillverdien, og

denne differansen kan ikke balanseføres som økt goodwill, men må belastes egenkapitalen.

En populær mulighet ved oppkjøp har vært å kunne avsette i oppkjøpsanalysen for planlagte/nødvendige restruktureringer (som ikke er avsatt i det oppkjøpte selskapet). På denne måten har det vært mulig å sluse slike kostnader utenfor resultatregnskapet. I tråd med at kjøpers intensjon ikke skal tillegges vekt er denne muligheten nå fjernet.

Ved trinnvise kjøp skal verdistigning på tidligere eierandeler nå resultatføres på tidspunktet for oppkjøpet (konsern-

Tabell 3: Gjenstående hovedforskjeller mellom NRS og IFRS

Høringsutkastet	IFRS 3R og IAS 27R	Kommentar
Goodwill skal fortsatt avskrives.	Goodwill avskrives ikke, men testes årlig for verdifall.	IFRS-løsningen anses uforenlig med vurderingsreglene i regnskapsloven.
Negativ goodwill resultatføres over tid (5 år om ikke spesifikt).	Negativ goodwill inntektsføres umiddelbart.	IFRS-løsningen ikke ønsket av Regnskapsstandardstyret, og er tvilsom i forhold til transaksjonsprinsippet.
Ved tap av kontroll med delvis nedsalg skal eiendel beholdes videreføres med andel av bokført verdi i konsernet.	Ved tap av kontroll med delvis nedsalg skal eiendel som beholdes revurderes til virkelig verdi og endringen resultatføres.	IFRS-løsningen antas å være i strid med opptjeningsprinsippet.
Kjøpsutgifter inkluderes i anskaffelseskost.	Kjøpsutgifter resultatføres.	IFRS-løsningen anses i strid med regnskapsloven som bygger på historisk kost.

dannelsen). Dette kjennes for mange noe fremmed. Tidligere ble slik verdistigning ført direkte mot konsernets egenkapital. Førings mot egenkapitalen representerer et permanent kongruensunntak. Den nye regelen er således i tråd med det grunnleggende kongruensprinsippet som sier at alle inntekter og kostnader skal resultatføres.

Forslaget til ny regnskapsstandard stenger for løsningen med "åpen bok" for fastsettelsen av anskaffelseskost. Tidligere skulle tilleggsvederlag eller andre såkalte betingede vederlag føres som økning av anskaffelseskost og goodwill uansett hvor lang tid etter oppkjøpet oppgjøret skjedde. Den nye regelen gjør opp anskaffelseskost en gang for alle. Senere endringer resultatføres som estimatendringer. Dette er trolig mer i tråd med transaksjonsprinsippet enn tidligere løsning, men vil kunne gi noe større resultatpåvirkning løpende.

Det gjenstår fremdeles noen forskjeller

som ikke er uvesentlige mellom høringsutkastet og IFRS. Disse gjelder først og fremst goodwill og negativ goodwill som fortsatt skal avskrives og inntektsføres planmessig. Etter IFRS skal goodwill ikke avskrives, og negativ goodwill skal inntektsføres på oppkjøpstidspunktet. Transaksjonskostnader skal fortsatt inngå i anskaffelseskost og balanseføres (normalt som goodwill), mens de etter IFRS 3R skal kostnadsføres. Ved avgang av datterselskap der en blir sittende med en minoritetsinteresse skal vi som tidligere bare resultatføre gevinst på den solgte andelen, og videreføre andel balanseført konsernverdi på den eierandelen som man sitter igjen med. Etter IFRS skal en resultatføre gevinst på hele eierandelen, og bruke salgsverdien som ny kostpris for den andelen som er i behold, se tabell 3.

Det foreslås at ny standard gjøres gjeldende fra 2010, men med mulighet for tidligere anvendelse. Det blir derfor tid til å forberede seg.

Foto: Bård Gudim

For ytterligere informasjon, kontakt:

bjorn.einar.strandberg@no.pwc.com
952 61 015

“Det foreslås at ny standard gjøres gjeldende fra 2010, men med mulighet for tidligere anvendelse. Det blir derfor tid til å forberede seg.”

Finanskrisen - blir det nedskrivninger i år?

Dagens økonomiske situasjon gir flere indikatorer på verdifall på eiendeler. Eksempler på dette er børsverdi som er lavere enn egenkapitalen, store valutakursbevegelser og volatile råvarepriser, men fremfor alt nedgang i salgsinntektene og forventninger om redusert økonomisk vekst. Brukerne av årsregnskapet for 2008 vil lese nøye foretakenes opplysninger knyttet til nedskrivningsvurderinger. Vi vil belyse de sentrale utfordringene knyttet til nedskrivningsreglene i dagens situasjon og kommentere forhold vi har observert.

Av Bjørn Einar Strandberg

Nedskrivningsreglene slik vi finner dem i IAS 36 og NRS (F) Nedskrivning av anleggsmidler (som i hovedsak er sammenfallende) gjelder for varige driftsmidler, immaterielle eiendeler (inkludert goodwill), investeringer i datterselskap, felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskap. For å fastslå om det er et verdifall som medfører nedskrivning må en følge en viss metodikk. Figur 1 viser arbeidsgangen i standarden. Dersom både netto salgsverdi¹ og bruksverdi er lavere enn balanseført beløp, skal eiendelen nedskrives til gjenvinnbart beløp, som er det høyeste av netto salgsverdi og bruksverdi. Det er derfor tilstrekkelig at det ene målealternativet gir en høyere verdi enn balanseført beløp for å unngå nedskrivning. Ledelsens intensjoner om salg eller fortsatt bruk er ikke av betydning i nedskrivningsvurderingen, men er like fullt en viktig del av grunnlaget for fastsettelsen av bruksverdi.

Vurderingsenhet

I utgangspunktet er vurderingsenheten for nedskrivning den enkelte eiendel. Dersom eiendelen ikke genererer separate inngående kontantstrømmer, er vurderingsenheten for nedskrivning den kontantgenererende enheten (KGE) som eiendelen tilhører. En KGE er den minste gruppe av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer som i det vesentligste er uavhengige av andre kontantgenererende enheter. Hva som menes med at kontantstrømmene i det vesentligste er uavhengige kan illustreres i figur 2. D2 består av to KGE-er selv om 70 prosent av produksjonen i avdeling 2 blir solgt til avdeling 1. Dette skyldes at det finnes et aktivt marked for produktene som produseres av avdeling 2. Kontantstrømmen fra avdeling 2 kan derfor sies å være tilstrekkelig uavhengige selv om mesteparten

¹ I den norske oversettelsen av standarden benyttes begrepet "virkelig verdi fratrukket salgsutgifter". Netto salgsverdi er noe mindre presist, men er lettere og gjør nytten her.

av salget er konserninternt. Når en gjennomfører nedskrivningstester for avdelingene må en bruke markedspriser på varene til avdeling 2, uavhengig av hvordan internprisingen mellom avdelingene er. Ved vurdering hver for seg vil merverdier i den ene avdelingen ikke kunne brukes som buffer for nedskrivningsbehov i den andre.

Goodwill genererer aldri kontantstrømmer alene. Goodwill må derfor allokere til de KGE som forventes å få økte kontantstrømmer etter et oppkjøp. Et eksempel på dette er illustrert i figur 2, der deler av goodwill knyttet til kjøp av D2 blir allokert til det norske datterselskapet D1. Årsaken er at dette datterselskapet vil nyte godt av synergier i forbindelse med oppkjøpet. Husk at goodwill blir målt i den samme funksjonelle valutaen som den kontantgenererende enheten

den er allokert til. Goodwill på NOK 100 blir derfor ikke påvirket av senere svingninger i valutakurs. Allokeringen av goodwill til en KGE endres ikke når det foreligger endelig oppkjøpsanalyse etter IFRS 3 (utløpet av første hele regnskapsår etter oppkjøpet). Goodwill skal allokere til det laveste nivået der den blir overvåket av ledelsen, men den kan ikke allokere til et høyere nivå enn et segment. Før en gjennomfører nedskrivningstester knyttet til goodwill må denne grosses opp for eventuell minoritetsandel. For KGE med allokert goodwill må det gjøres årlige nedskrivningstester, uavhengig av om det foreligger indikatorer på verdifall.

Etter standarden skal ikke arbeidskapital tas med i vurderingsenheten, men det kan i noen tilfeller være praktisk å gjøre det dersom verdivurderingen er basert på denne forutsetningen. Det

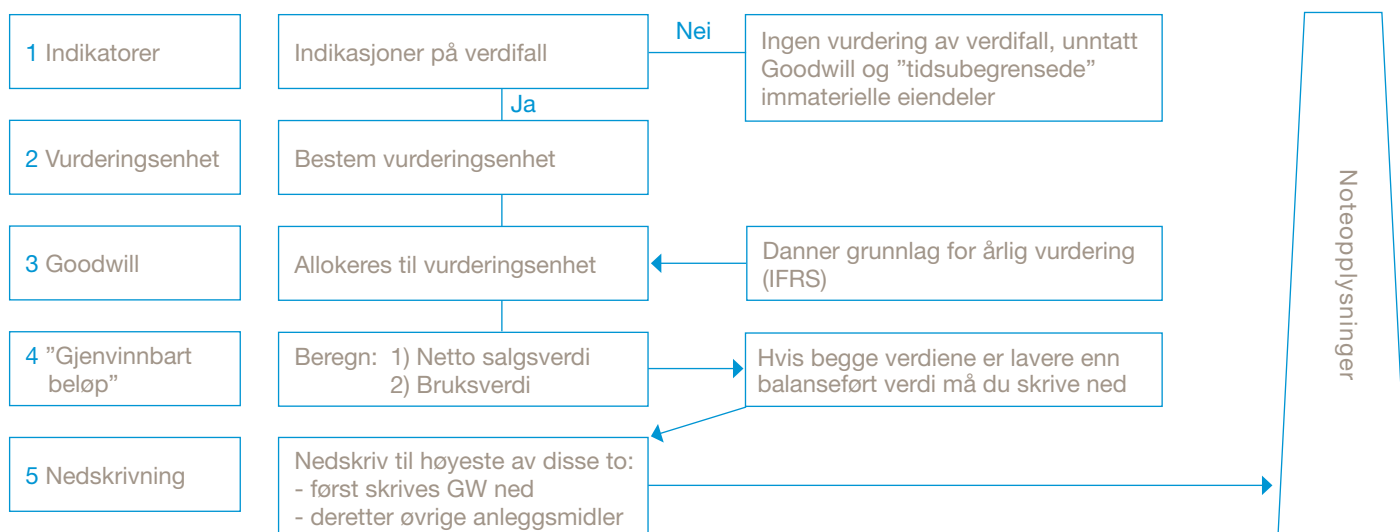
viktige er å være konsekvent, slik at sammenligningsgrunnlaget samsvarer med verdimålingen.

Netto salgsverdi

Det første målealternativet er netto salgsverdi. Standarden inneholder et målehierarki for hvordan netto salgsverdi skal fastsettes:

- i. Den beste indikasjonen på netto salgsverdi er prisen i en bindende salgsvtale justert for kostnader direkte knyttet til avhendelsen.
- ii. Dersom det ikke foreligger en bindende salgsvtale, men eiendelen omsettes i et aktivt marked, er netto salgsverdi markedspris minus salgskostnadene. Et aktivt marked vil være børs eller lignende markedsplass. Ordlyden i standarden åpner ikke for justering knyttet til kontrollerende poster.

Figur 1: Hovedtrekkene i en nedskrivningsvurdering

iii. Dersom eiendelen ikke kan verdsettes i henhold til i) eller ii) skal netto salgsverdi baseres på beste tilgjengelige informasjon om det beløp foretaket kan oppnå på balansedagen for avhendingen av eiendelen i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter, med fradrag for avhendingsutgiftene. Ved fastsettelsen av dette beløpet skal et foretak ta hensyn til utfallet av de seneste transaksjonene med tilsvarende eiendeler innenfor samme bransje.

Standardens krav om at en skal ta hensyn til utfallet av de seneste transaksjonene med tilsvarende eiendeler åpner for bruk av multiplikator-modeller i verdsettelsen. Bruk av multiplikator-modeller krever imidlertid en grundig vurdering av at eiendelene

faktisk er sammenlignbare. Salgs-transaksjoner med sammenlignbare eiendeler vil gi nyttig informasjon ved verdivurdering av lett omsettelige realaktiva som skip og forretningseiendom. Standarden utelukker heller ikke andre verdsettelsesmetoder som for eksempel neddiskonterte kontantstrømmer eller verdsettelse basert på substansmodeller. Ved bruk av neddiskonterte kontantstrømmer skal forventningene til en generell markedsaktør legges til grunn. Disse vil kunne inkludere mulighetene for restrukturering og fremtidige utvidelser og andre realopsjoner som øker verdien. I praksis er dette den mest benyttede metoden for å finne netto salgsverdi.

Ved beregning av netto salgsverdi må en alltid ta hensyn til skatteforpliktelser som vil realiseres eller følge med ved et salg. Dette innebærer at balanseført utsatt

skatt knyttet til vurderingsenheten må tas med i sammenligningsgrunnlaget når man sammenligner med netto salgsverdi.

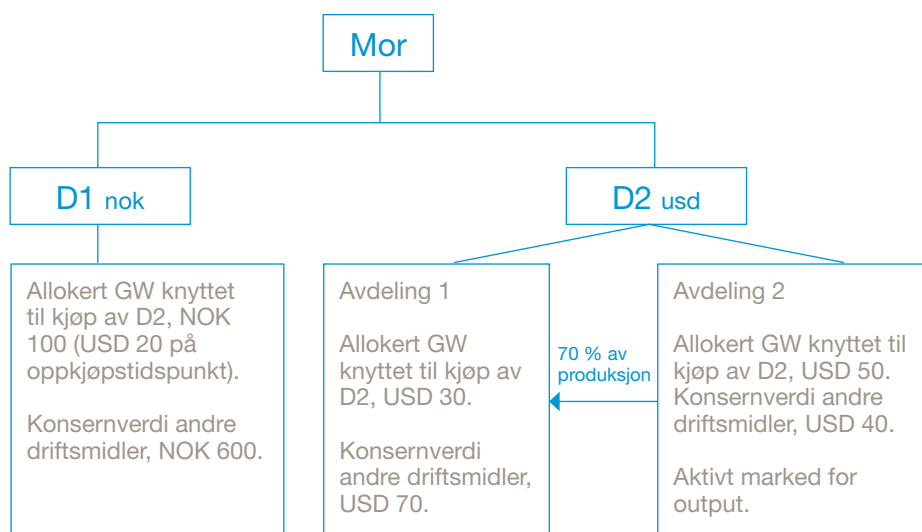
Bruksverdi

Ved bruk av det andre målealternativet verdsettes fremtidige diskonterte kontantstrømmer ved fortsatt bruk av eiendelen. Bruksverdien skal ta hensyn til den spesifikke risikoen knyttet til eiendelen. Standarden åpner for to ulike varianter av kontantstrømmetoden. Tradisjonelt tar en hensyn til risikoen ved å justere avkastningskravet. Alternativet er å bruke forventningsjustert kontantstrøm der en tar hensyn til risiko når de fremtidige kontantstrømmene estimeres. Justering for risiko i avkastningskravet er den mest brukte metoden. Vi vil her gjennomgå de vesentlige forutsetningene knyttet til denne metoden.

Vår overordnede vurdering av finanskrisens innvirkning på nedskrivningsvurderingene er at det er fremtidige kontantstrømmer som blir mest påvirket. Ringvirkningene i en stadig mer integrert verdensøkonomi ser ut til å forplante seg til område etter område, og Norge med en svært åpen økonomi vil derfor bare i liten grad oppleve at oljekrisen vår vil skjerme oss fra virkningene av nedjusterte vekstforutsetninger. Vårt råd vil derfor være å bruke mest tid og ressurser på å kvalitetssikre vekstforutsetningene, og mindre på å finjustere avkastningskravet.

Andre forhold knyttet til kontantstrømmene
Fremtidige kontantstrølestimer skal utarbeides på basis av de siste

Figur 2: Identifisering av kontantgenererende enhet (KGE)

“Når kontantstrømmene er i utenlandsk valuta skal disse også budsjetteres i utenlandsk valuta.”

godkjente budsjetter eller prognoser. Budsjetterperioden kan normalt ikke overstige fem år. Det stilles krav om at det skal benyttes rimelige og dokumenterbare forutsetninger basert på ledelsens beste estimat. Om det foreligger ekstern dokumentasjon skal denne normalt tillegges størst vekt. Ekstern dokumentasjon som kan være av betydning er prognoser om vekst i økonomien, bransjerapporter, forventet lønnsvekst og forventet inflasjon. Ledelsen må normalt oppdatere sine budsjetter og forretningsplaner før nedskrivningsvurderingen skal foretas dersom budsjettene er utarbeidet før uroen startet på ettersommeren.

Kontantstrømmer etter budsjetterperioden skal fremskrives med stabil eller fallende vekst. Veksten kan imidlertid ikke overstige langsiktig vekst i det aktuelle marked (geografisk og produkt) eller bransje.

Kontantstrømestimatene skal utarbeides før skatt og finansposter. Dette kalles gjerne fri kontantstrøm fra drift. Når en estimerer fremtidige kontantstrømmene med vekst er det viktig å være oppmerksom på effekten dette vil ha på arbeidskapitalen. Økning i arbeidskapitalbinding som følge av vekst vil redusere fri kontantstrøm

fra drift. Dersom man ikke tar med arbeidskapital i balanseført beløp som skal testes, må en også trekke fra ”kjøp” av arbeidskapital som er nødvendig for å realisere kontantstrømmene på tidspunkt null i kontantstrømmen.

Kontantstrømestimatene skal utarbeides basert på eiendelens nåværende tilstand. Dette innebærer at en ikke kan ta hensyn til planlagte utvidelsesinvesteringer eller restruktureringer som forventes å gi positiv effekt fremover. Økning i kontantstrømmene kan bare tas med dersom investeringen er igangsatt, og første utbetaling har skjedd. Tilsvarende kan virkningen av planlagt omstrukturering først tas med når foretaket kan foreta avsetning for restrukturering etter IAS 37/NRS 13. Dette kan innebære at enkelte av postene i de vedtatte budsjettene må fjernes før de kan legges til grunn i kontantstrømestimatene.

De utgående kontantstrømmene en skal ta hensyn til er ”nødvendige kontantstrømmer”, noe som innebærer at en kan ta inn noen kostnadskutt i budsjettene. Vedlikeholdsinvesteringer behandles som en del av den løpende kontantstrøm. Et viktig moment er at en ikke skal ta hensyn til utgående kontantstrømmer som det alt er gjort

avsetninger for i balansen (f.eks. fjerningsforpliktelser allerede ført i balansen). Positiv kontantstrøm knyttet til uttrangering skal derimot inkluderes i kontantstrømmen.

Det er altså en viktig forskjell mellom hvilke kontantstrømmer som kan tas med i bruksverdi kontra netto salgsverdi, til tross for at neddiskontert kontantstrøm i noen tilfeller kan anvendes for begge målebegrepene. Figur 3 viser dette i tabellform.

Når kontantstrømmene er i utenlandsk valuta skal disse også budsjetteres i utenlandsk valuta.

Forhold knyttet til avkastningskravet
Avkastningskravet skal som nevnt ta hensyn til spesifikk risiko knyttet til eiendelen. For et børsnotert selskap med kun én eiendel/KGE vil en kunne observere avkastningskravet i markedet. De fleste selskap har imidlertid mer enn én eiendel/KGE, og eiendelene har til dels svært forskjellig risiko. IAS 14 identifiserer ulike segmenter nettopp ut fra at de har ulik risiko og avkastning. Segmentene i foretaket skal derfor normalt ha ulikt avkastningskrav. Den mest anvendte metoden for fastsettelse av avkastningskrav er WACC², som uttrykker avkastningskravet

² Weighted average cost of capital

til sysselsatt kapital. Dette vil være et relevant avkastningskrav for eiendeler som skal testes for nedskrivning, da det tar utgangspunkt i en kontantstrøm uten finansposter. WACC beregnes på følgende måte:

$$WACC = \frac{EK}{EK + G} \cdot (r_f + \beta \cdot MP) + \frac{G}{EK + G} \cdot k_g \cdot (1-s)$$

Tegnforklaring

EK = egenkapital	MP = markedspremie
G = gjeld	kg = rentekrav til gjeld
rf = risikofri rente	s = skattesats

Avkastningskravet for egenkapital og gjeld skal vektet med markedsverdiene av egenkapital og gjeld. Det kan her stilles spørsmål om en skal benytte selskapets gjeldsgrad eller gjennomsnittlig gjeldsgrad for sammenlignbare selskaper (antatt optimal gjeldsgrad). WACC skal i teorien være uavhengig av selskapets finansiering. Ettersom vi skal fram til et avkastningskrav for en eiendel eller en KGE er ikke selskapets finansieringsstruktur relevant. Bruk av egen eller gjennomsnittlig/optimal gjeldsgrad spiller mindre rolle så lenge en ikke står overfor situasjoner der gjeldsgraden avviker vesentlig fra bransjegjennomsnittet,

gjelden er konkurspriset, eller at eiendelene har begrenset belåningsevne.

For å fastsette egenkapitalens avkastningskrav må risikofri rente (r_f) fastsettes. Ved verdsettelse av selskaper er det vanlig å benytte en mellomlang rente (3-10 år). I en nedskrivningsvurdering må en vurdere tidshorizonten og profilen til kontantstrømmen. For tiden ligger 10 års statsobligasjonsrente i Norge på ca 4,2 prosent. Tre- og femårsrenten ligger noe lavere. Det har den siste tiden vært unormalt store svinginger også i de lange rentene, samt større forskjell enn tidligere mellom renter med løpetid tre

Figur 3: Hvilke kontantstrømmer skal tas med?

	Bruksverdi	Netto salgsverdi
Inntekter (nåværende virksomhet)	x	x
Inntekter (ny virksomhet)		x
Personalkostnader (nåværende)	x	x
Personalkostnader (ny virksomhet)		x
Utgifter til planlagt reorganisering		x
Andre kostnader (nåværende)	x	x
Andre kostnader (ny virksomhet)		x
Direktørens jettfly (Strengt tatt unødvendig)	x ³	
Renteutgifter		
Skatt		x
Vedlikeholdsinvesteringer mv	x	x
Utvidelsesinvesteringer mv		x
Arbeidskapitalendring (nåværende)	x	x
Arbeidskapital (ny virksomhet)		x
Kapitalutvidelser		
Netto låneopptak/avdrag		
Kontantstrøm		

Tabellen viser hvilke kontantstrømmer som skal tas med for beregning av henholdsvis bruksverdi og netto salgsverdi.

³ Dersom ledelsen fortsatt planlegger bruk av flyet, skal dette tas med i en bruksverdieregning. I motsatt fall må balanseført beløp av jettflyet trekkes ut av vurderingsenheten og vurderes separat.

og ti år. Ved utarbeidelsen av nedskrivningstester bør en bruke siste tilgjengelige renter. Om nedskrivningstestene utføres lenge før årsskiftet, må en vurdere å gjøre testene på nytt om det har skjedd vesentlige endringer i rentene.

Beta (β) er et kombinert mål for risikoen knyttet til eiendelens fremtidige avkastning og samvariasjonen mellom eiendelens avkastning og markedsavkastningen. Dersom selskapet driver innen forskjellige virksomhetsområder må beta for de ulike virksomhetsområdene estimeres basert på observert beta for sammenlignbare selskaper. Markedets risikopremie (MP) er forventet meravkastning for aksjemarkedet sammenlignet med risikofri rente. Denne antas normalt å ligge i størrelsesorden 4-6 prosent. En nylig utført studie av PwC i Sverige indikerer en risikopremie på 5,0 prosent.

Når en fastsetter gjeldskravet kan en ta utgangspunkt i selskapets marginale lånerente eller andre observerbare lånerenter. Tilsvarende som for egenkapitalkravet må en justere for risiko som er spesifikk for eiendelen. Lånerenten for den enkelte eiendel kan bli påvirket blant annet av om eiendelen er egnet som panteobjekt eller om det er mulig å forsikre eiendelen. Løpetiden på renten må ses i sammenheng med løpetiden på kontantstrømmen.

Vår erfaring med diskonteringsrenten for 2008 er at den i liten grad blir påvirket av finansuroen. Dette fordi det skal legges til grunn langsiktige forhold i de fleste tilfeller, og noe høyere risikopremie på egenkapitalen vil i mange tilfeller oppveies av at risikofri rente, målt ved effektiv avkastning på 10 års statsobligasjoner, i dag er ca 0,5 % lavere enn for et år siden. Den helt spesielle situasjonen vi hadde i oktober

der interbankmarkedet ikke fungerte, og interbankrentenes normale påslag på 20-30 bp over risikofri rente økte opp mot og over 200 bp, kan neppe legges til grunn når det langsiktige avkastningskravet skal settes.

For enkelte investeringer vil markedet også kreve en illikviditetsrabatt. En kan ta hensyn til denne ved økt avkastningskrav, eller som en direkte justering i verdien. Erfaringsmessig kan illikviditetsrabatten være betydelig for en del investeringer. En må imidlertid være oppmerksom på at rabatten kan være reflektert i valgt lånerente, mens det ikke er inkludert i et egenkapitalkrav fastsatt ved hjelp av kapitalverdimodellen (CAPM).

Når en verdsetter kontantstrømmer i fremmed valuta, må avkastningskravet også være uttrykt i denne valutaen. Dette innebærer at en kontantstrøm i USD må

Foto: Bård Gudim

“Vår erfaring med diskonteringsrenten for 2008 er at den i liten grad blir påvirket av finansuroen.”

Bjørn Einar Strandberg, partner i PricewaterhouseCoopers.

“Den norske standarden har enklere notekrav enn IFRS. Generelt er det kun krav om tilleggsopplysninger i den grad det gjennomføres nedskrivninger.”

diskonteres med et avkastningskrav som er utledet av USD renter. Nåverdien av kontantstrømmen omregnes deretter til funksjonell valuta (NOK) med spotkurs på balansedagen.

Både risikofri rente i egenkapitalkravet og lånerenten inneholder en inflasjonsforventning. Denne må være konsistent med inflasjonsforventningen som er lagt til grunn for veksten i kontantstrøm-estimatene.

WACC uttrykker imidlertid et avkastningskrav etter skatt, mens kontantstrømmen i en bruksverdideregning blir estimert før skatt. Avkastningskrav før skatt kan ikke observeres i markedet. IASB har vært klar over denne problemstillingen i arbeidet med standarden. Årsaken til at en krever bruk av før-skatt kontantstrøm og avkastningskrav er forbudet mot å føre utsatt skatt/skattefordel til nåverdi i IAS 12 og faren for å dobbeltregne. Da avkastningskrav før skatt ikke kan observeres må dette kravet estimeres. Avkastningskrav før skatt kan imidlertid kun uttrykkes som $k_{es} = k_{is}/(1-s)$ for en uendelig kontantstrøm uten vekst der effektiv skattesats er lik nominell skattesats, noe som aldri vil være tilfelle. Verdsettelse av kontantstrøm før skatt med krav før skatt og verdsettelse av kontantstrøm etter skatt med krav etter skatt gir imidlertid samme verdi ved konsistente forutsetninger. En tilnærming er derfor å estimere kontantstrøm etter skatt, som diskonteres med krav etter skatt. Avkastningskrav før skatt settes deretter lik det kravet som gir samme verdi som etter-skatt beregningen, når en diskonterer før-skatt kontantstrømmen. Ved beregning av skatt i kontantstrømmen må det legges til grunn at skattegrunnlaget er lik beløp som fremkommer som verdi. Dette fordi utsatt skatt-modellen fanger opp forskjellen mellom balanseført beløp og

skattemessig verdi. Det må derfor gjøres flere simuleringer for å tilnærme seg verdien (såkalt goal-seek). Denne metoden kalles derfor den iterative metode. Dette er for mange noe komplisert, samtidig som det synes å være stor faglig usikkerhet på dette området, og det anbefales derfor å søke bistand hos ekspertise.

Noteopplysninger

Uavhengig av om nedskrivningstestene resulterer i en nedskrivning, inneholder IAS 36 omfattende notekrav. For goodwill og ikke avskrivbare immaterielle eiendeler skal det gis opplysninger om balanseført beløp fordelt på de ulike KGE. Videre skal det opplyses om gjenvinnbart beløp er beregnet som netto salgsv verdi eller bruksverdi. Dersom gjenvinnbart beløp er netto salgsv verdi skal det gis opplysninger om verdsettelsesmetode og vesentlige forutsetninger. Om gjenvinnbart beløp er satt til bruksverdi skal det gis opplysninger om vesentlige forutsetninger, grunnlaget for disse forutsetningene og diskonteringsrenten.

Dersom en rimelig sannsynlig endring i en vesentlig forutsetning vil føre til nedskrivningsbehov, skal det gis opplysninger om hvor mye gjenvinnbart beløp overstiger bokført verdi, anvendt verdi på nøkkelforutsetningene, og hvor mye nøkkelforutsetningen må endre seg før det blir behov for nedskrivninger. Eksempel på nøkkelforutsetninger kan være diskonteringsrente, langsiktig vekst i terminalverdi, lønnsvekst eller driftsmargin. Hva som er en rimelig sannsynlig endring i en vesentlig forutsetning vil være situasjonsavhengig, men på generelt grunnlag kan en imidlertid si at en endring i diskonteringsrenten på minst 1-2 prosent må antas å være rimelig sannsynlig, og endring i kontantstrøm på 10-20 prosent vil ofte være sannsynlig. Med den volatile

markedssituasjonen vi har sett i høst vil naturlig nok hva som oppfattes som rimelig sannsynlig ha endret seg.

I de tilfellene det er behov for å gjennomføre nedskrivninger skal det i tillegg gis opplysninger om hvor store nedskrivninger som er foretatt for hver eiendelsgruppe. Denne informasjonen gis naturlig i anleggsnoten. Informasjon om nedskrivninger skal også vises på segmentnivå. Videre må det gis opplysninger om hendelsen eller forholdene som førte til nedskrivning og en beskrivelse av hvilke eiendeler/KGE som er nedskrevet.

Den norske standarden har noe enklere notekrav. Generelt er det kun krav om tilleggsopplysninger i den grad det gjennomføres nedskrivninger.

Avslutning

Gjennomføring av nedskrivningstester kan være en krevende prosess. Om testene gjennomføres for første gang må en innhente mye informasjon, og det er mye dokumentasjon som skal produseres. Vurderingene som skal gjøres stiller store krav til regnskapsprodusentenes profesjonelle skjønn, og det kan i enkelte tilfeller være behov for å konsultere ekstern ekspertise eller innhente uavhengig oppfatning fra en tredjepart. Avslutningsvis vil vi understreke viktigheten av bruk av konsistente forutsetninger i arbeidet med nedskrivningstestene.

For ytterligere informasjon, kontakt:

bjorn.einar.strandberg@no.pwc.com
952 61 015

Hva er nytt i IFRS?

2008 så lenge ut til å bli et rolig IFRS-år, men avslutningen, slik vi har sett den så langt, ble ganske spesiell som følge av urolighetene i finansmarkedene og verdensøkonomien.

Av Didrik Thrane-Nielsen

På mange måter blir 2008 stående som et historisk IFRS-år fordi:

- Det ble klart at IFRS vil bli regnskaps-språket for alle eller nær sagt alle børsnoterte selskaper i verden i løpet av en overskuelig periode, ikke minst fordi det ikke lenger er spørsmål om amerikanske børsnoterte selskaper kan benytte IFRS, men når alle børsnoterte selskaper i USA må benytte IFRS.
- IASB låste sin svært ambisiøse arbeidsplan frem mot 2011 som gjør det klart at vi vil se helt nye standarder på viktige områder som inntektsføring, regnskapsoppstillinger, forsikringsavtaler, leieavtaler og finansielle instrumenter.
- 2008 var det året da politikerne intervenerte i IFRS, noe som resulterte i at IASB sine ordinære rutiner for standardsetting ble satt til side og vi fikk endringer i IAS 39 og IFRS 7 i et tempo som ingen kunne tenke seg skulle være mulig.

- IFRS ble utsatt for ekstremt politisk press, men har så langt beholdt sin posisjon i EU og i verden for øvrig.

Slik det ser ut er det følgende nyheter som vi må forholde oss til i 2008:

- Tre fortolkninger: IFRIC 11, IFRIC 12 og IFRIC 14. Disse fortolkningene omtalte vi i Mentor allerede i september 2007 og vi henviser til den omtalen. IFRIC 12 og særlig IFRIC 14 vil ha liten betydning for de fleste norske selskaper.
- En begrenset endring i IAS 39 og IFRS 7.
- Økte forventninger til tilleggsopplysninger om finansielle instrumenter.

Begrenset endring i IAS 39 og IFRS 7

Som et svar på et betydelig politisk press fra EU og for å unngå en ny overstyring ("carve out") av IFRS fra EU gjennomførte IASB 13. oktober 2008 en forsert endring i IAS 39 og IFRS 7

som åpner for reklassifisering av visse finansielle eiendeler ut av kategoriene til virkelig verdi over resultatet og tilgjengelig for salg. Endringen gjelder alle selskaper, men er mest aktuell for noen banker og forsikringsselskaper, som gjennom reklassifisering etter de endrede reglene kunne unnlate å regnskapsføre tap som følge av betydelige reduksjoner i virkelig verdi av de aktuelle investeringene. Det er knyttet en rekke detaljerte og til dels uklare betingelser til slik reklassifisering, som også utløser en rekke relativt kompliserte krav til tilleggsopplysninger. Det antas at de fleste av selskapene, som endringen er mest aktuell for, allerede har gjennomført vurderingen knyttet til reklassifisering, og vi går derfor ikke nærmere inn på regelendringen her.

Økte forventninger til tilleggsopplysninger om finansielle instrumenter

Det har, som følge av situasjonen i

“Det har, som følge av situasjonen i finansmarkedene, oppstått et økt fokus på informasjon knyttet til verdsettelse (herunder kredittrisiko og markedsrisiko) og likviditetsrisiko.”

Didrik Thrane-Nielsen er partner i PricewaterhouseCoopers, og tilknyttet selskapets fagavdeling i Oslo.

Foto: Bård Gudim

finansmarkedene, oppstått et økt fokus på informasjon knyttet til verdsettelse (herunder kredittrisiko og markedsrisiko) og likviditetsrisiko. Dette er gjenspeilet i to initiativ, foreslåtte endringer i IFRS 7 (høringsutkast IFRS 7 Forbedring av tilleggsopplysninger om finansielle instrumenter) og en rapport fra et ekspertpanel som er publisert av IASB. Rapporten behandler verdsettelse av finansielle instrumenter i markeder som ikke lenger er aktive, hvilke tilnærminger som bør benyttes og hvilke tilleggsopplysninger som bør gis. Rapporten er tilgjengelig på IASB sin hjemmeside¹.

Foreslåtte nye informasjonskrav knyttet til verdsettelse av finansielle instrumenter

Det introduseres i forslaget et formelt tredelt verdsettelseshierarki (hentet fra SFAS 157, men basert på begrepsbruk tilpasset IAS 39). Nivå 1 er verdsettelse basert på priser fra et aktivt marked i det relevante instrumentet. Nivå 2 er verdsettelse basert på priser fra et aktivt marked for tilsvarende finansielle instrumenter eller andre vurderingsteknikker hvor alle viktige faktorer er basert på observerbare markedsdata. Nivå 3 er verdsettelse basert på teknikker hvor en eller flere faktorer ikke er basert på observerbare

markedsdata. Særlig når nivå 3 er brukt skal det for hver klasse av finansielle eiendeler og forpliktelser gis en del tilleggsopplysninger og avstemminger. Disse tilleggsopplysningene inkluderer en avstemming av bevegelser mellom IB og UB (gevinster og tap i perioden, føringer mot egenkapitalen, kjøp og salg, bevegelser til fra andre nivåer), størrelsen av endring i urealiserte gevinster eller tap i nivå 3 og hvilke linjer i resultatregnskapet som disse er ført på. Det skal også opplyses om alle bevegelser mellom de tre nivåene og begrunnelsen for slike bevegelser. Hvis det har vært gjennomført en endring i verdsettelsesteknikk for en klasse av finansielle instrumenter skal det gis en beskrivelse av endringen og begrunnelsen for den.

Foreslåtte justerte informasjonskrav knyttet til likviditetsrisiko

Det foreslås flere justeringer i forhold til kravene om informasjon om likviditetsrisiko. Den første endringen er knyttet til definisjonen som nå gjør det klart at det kun er likviditetsrisiko knyttet til finansielle instrumenter som det er krav til å opplyse om.

Kravet til informasjon om likviditetsrisikoen i derivater foreslås justert ved

at det ikke lenger vil være krav om forfallsanalyse basert på nominelle kontantstrømmer, men basert på hvordan ledelsen styrer likviditetsrisikoen knyttet til derivater. For selskaper som styrer likviditetsrisiko basert på forventede kontantstrømmer i stedet for kontraktfeste kontantstrømmer foreslås det et tilleggskrav om også å opplyse om tidspunktene for forventede kontantstrømmer.

Sluttkommentar

IFRS 7 tar utgangspunkt i den informasjonen som selskapet bruker selv i sin interne ledelsesrapportering. Det kan for flere selskaper se ut som om dette utgangspunktet har forsvunnet i forsøket på å oppfylle de mange detaljkravene i IFRS 7. Tiden er nå inne for å se på selskapets tilleggsinformasjon knyttet til finansielle instrumenter for å se om denne fyller kravene til IFRS 7, de forventningene som ligger i markedet og de endringene som nå forventes knyttet til disse tilleggsopplysningene.

For ytterligere informasjon, kontakt:

didrik.thrane-nielsen@no.pwc.com
952 60 437

¹ (<http://www.iasb.org/News/Press+Releases/IASB+publishes+educational+guidance+on+the+application+of+fair+value+measurement+when+markets+become.htm>).

Praktisering av justeringsreglene –mva-justeringer på næringsbygg skal rapporteres i november/ desember i år

De nye reglene om 10 års bindingstid for mva. på investeringer i næringseiendom trådte i kraft 1. januar 2008. For de næringsdrivende blir testen om de klarer å innrapportere korrekt mva-justeringsbeløp på omsetningsoppgaven for november/desember. Mangelfull innrapportering kan medføre renter og tilleggsavgift. Hovedutfordringen er å ha et system som klarer å beregne avgiftsbeløpet.

Av Trond Ingebrigtsen

Foto: Tommy Normann

Hvorfor bør de næringsdrivende ha et eget system for beregning og dokumentasjon av den nye investeringsmomsen?

Uten et eget system for å beregne korrekt avgiftsbeløp kan man risikere å betale for lite eller for mye i mva. Mangelfull innrapportering kan også resultere i renteplikt og tilleggsavgift. Et eget system kan også ivareta kravene om løpende separat dokumentasjon i justeringsforskriften.

Dokumentasjonen er nødvendig:

- ved overdragelse av justeringsforpliktelse (salg/fisjon/fusjon)
- ved oppgavekontroll/bokettersyn – for å unngå skjønnsfastsettelse

- for å sikre korrekt innbetaling av justeringsbeløp
- for å sikre effektiv utnyttelse av justeringsrett (mva-justering til gunst for selskapet)

Dokumentasjonen og systemet bør gi grunnlag for:

- simuleringer hvor selskapet kan beregne kostnad ved endret bruk
- forhandlinger om pris ved salg/overdragelse
- oversikt over beregning av justeringsbeløpene
- å angi fordelingsnøkler for hver eiendom og for virksomheten totalt

Det er flere tilbydere av programmer på markedet. PricewaterhouseCoopers formidler en Excel-basert justeringmodul med brukermanual som håndterer justeringsreglene på en brukervennlig måte.

Bakgrunn

De nye justerings- og uttaksreglene innebærer at fradragført inngående avgift er underlagt ti års bindingstid. Justeringsperioden begynner å løpe ved byggetiltakets fullføring, dvs. når det foreligger midlertidig brukstillatelse eller ferdigattest. Dersom det ikke kreves tillatelse eller attest anses byggetiltaket fullført når det tas i bruk.

Den som har fradragført avgiften pålegges å dokumentere bruken til henholdsvis fradragberettiget og ikke fradragberettiget formål. De nye reglene medfører en rett til økt fradrag hvis den avgiftspliktige bruken øker, og en plikt til justering (tilbakebetaling til staten) hvis den avgiftspliktige bruken avtar.

Hva skal rapporteres i november/ desember?

Mva-korreksjonen forutsetter at det er ferdigstilt byggetiltak i år og at det foreligger endringer i bruken av de eide eller utleide lokalene. Påkostninger påløpt i tidligere år er også omfattet dersom disse knytter seg til ferdigstillelse i år.

Et typisk eksempel er at en avgiftspliktig leietaker har fått utvidet sitt areal på bekostning av en ikke avgiftspliktig leietaker. Da må eieren beregne hvor mye mva. på påkostninger som han skal ha refundert fra staten.

Omfattende krav til oppfølging og dokumentasjon

De nye reglene stiller omfattende krav til oppfølging og dokumentasjon. Utleieren må derfor ha rutiner for å dokumentere leietakers bruk av arealene hvert år. En slik rutine må også gi en oversikt over alle byggetiltak som til enhver tid inngår innen hver type bruk av arealene. De skjerpede rapporteringskravene

“De nye reglene stiller omfattende krav til oppfølging og dokumentasjon. Utleieren må derfor ha rutiner for å dokumentere leietakers bruk av arealene hvert år.”

Trond Ingebrigtsen er partner i Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers, avdeling Oslo.

har vært et faktum siden januar 2008, men det er på oppgaven for 6. termin vi får se konsekvensene av manglende oppfølging. Det som først og fremst kompliserer er at den næringsdrivende må hente frem gamle mva-kostnader og enten innbetale eller kreve refundert en andel av disse.

Oppdater leieavtalene

Det er viktig å få på plass oppdaterte mva-klausuler i leieavtalene for å sikre seg mot eksponeringen som følger av de nye reglene. De som benytter gamle mva-klausuler som tok for seg tre-årsregelen (tre års bindingstid) kan ikke regne med den beskyttelsen som følger av ti års bindingstid.

Utleier er videre avhengig av å få inn opplysninger om leietakers påkostninger, da disse skal regnes sammen med hans egne for å beregne eventuell tilbakebetaling av mva.

Utleier bør minimum gjøre følgende oppdateringer av leieavtalene:

- Eksisterende klausuler som gjelder «bruksendingsreglene» (tre-årsregelen) bør utvides til å gi tilsvarende anvendelse på justeringsreglene.
- Leietaker bør pålegges å gi opplysninger om sine aktiveringspliktige kostnader og mva. for byggetiltak siste regnskapsår, også i tilfeller der leietaker ikke driver avgiftspliktig virksomhet i lokalene.
- Leietaker bør pålegges å innhente tilsvarende informasjon fra fremleietakere.
- Leietaker bør pålegges en plikt til å gi fullstendig oversikt over sine justeringsforpliktelser i forbindelse med opphør av leiekontrakten.
- Den årlige erklæringen fra leietaker om bruken av lokalene bør oppdateres med informasjon om påkostninger.

Mer kompliserte transaksjoner

Ved salg/fisjon/fusjon av et næringsbygg åpner de nye reglene for at kjøper/

overtaker overtar justeringsforpliktelsen ved egen avtale. En overtakelse av justeringsforpliktelsen medfører samtidig en risiko. Justeringsreglene forsterker altså behovet for en grundig selskapsgjennomgang også ved denne typen transaksjoner.

For å redusere risikoen for eventuelle avgiftskrav og resurskrevende tvister, anbefaler vi alltid våre klienter å foreta en avgiftsrettslig vurdering i forbindelse med selve salget. Salg av eiendomsselskaper (aksjer) utløser ikke en justeringsforpliktelse for kjøper. Selskapets avgiftsdisposisjoner følger imidlertid med kjøpet av selskapet slik at det også i dette tilfelle er viktig for kjøper å foreta en vurdering av risikoen for mulige fremtidige avgiftskrav.

For ytterligere informasjon, kontakt:

trond.ingebrigtsen@no.pwc.com
952 60 810

Skattehensyn ved utviklingseiendom og inngåelse av grunneieravtaler

Ved involvering i grunneieravtaler – hovedsakelig som grunneier, men også som utbygger - kan det være fordelaktig å tenke gjennom enkelte skattemessige problemstillinger i forkant av avtaleinngåelsen. I det følgende gjennomgås noen skattemessige aspekter det kan være greit å ha in mente ved inngåelse og oppfølging av slike grunneieravtaler.

Av Lene Sakariassen og Lars Aasen

En grunneieravtale kan ha mange nyanser, men vil typisk være en avtale om at en eller flere grunneiere alene eller sammen med en eller flere utbyggere skal sørge for utbygging av grunneiendom for bolig- eller næringsformål. De skattemessige problemstillingene knytter seg særlig til hvilken juridisk eierform grunneieren skal velge når han skal organisere eierskapet i forbindelse med inngåelse av grunneieravtalen.

Valg av juridisk eierform

Vårt skattesystem har i dag en ordning som innebærer at aksjeselskaper kan motta aksjeutbytte og aksjegevinst skattefritt, såfremt utbyttet eller gevinsten refererer seg til selskap som er hjemmehørende innenfor EØS-området. Videre innebærer ordningen at aksjeselskaper kan motta gevinst ved salg eller uttak fra deltakerlignende selskaper skattefritt. (Det er foreslått at 3 % av inntekter etter fritaksmetoden skal tilbakeføres som ikke

fradragsberettigede kostnader, men det ses bort fra forslaget videre i artikkelen). Tap på aksjer eller andeler er da heller ikke fradragsberettiget.

Fritaksmetoden innebærer i praksis at det kan være fordelaktig for grunneieren å organisere eierskapet til grunneiendommen gjennom aksjeselskap, ettersom grunneieren da i realiteten – for eksempel gjennom en holdingstruktur – kan selge eiendommen skattefritt ved å selge aksjeselskapet i stedet for eiendommen som sådan. Overskuddet blir først skattelagt når det eventuelt deles ut til den personlige aksjonæren. Når gevinsten utdeles som utbytte fra et aksjeselskap til en privatperson, blir utdelingen beskattet med 28 % (vi ser bort fra virkningen av skjermingsfradraget).

Hvis eiendommen eies for eksempel av et enkeltpersonforetak kan den effektive skattesatsen krype opp til 51 % når eiendomsutviklingen anses

for å være virksomhet. Hvis den ikke anses som virksomhet skal inntektene beskattes som kapitalinntekt, dvs. med en skattesats på 28 %.

Selgeren av aksjeselskapet må imidlertid være forberedt på at kjøperen vil komme til å kreve betydelig rabatt for manglende skattemessig inngangsverdi på tomtene dersom de skal benyttes til boligformål. Årsaken er at selskapet normalt skal videreselge tomten sammen med boligene, og da må selskapet skatte av gevinsten. I så fall har det lite for seg å føre utviklingseiendommen inn i et aksjeselskap på forhånd. Hvis tomteutviklingen ikke anses som virksomhet hvis den drives personlig, vil det normalt være direkte ulønnsomt. Selskapet må jo da første betale skatt av gevinsten, og eieren må betale skatt for å få ut pengene til privat bruk. Som nevnt ovenfor vil inntekten bare beskattes med 28 % hvis tomten er utenfor næringsvirksomhet og eies privat.

For tomter til næringsformål gis det normalt ikke rabatt da tomt ikke kan avskrives skattemessig. Det forutsettes da at det er aksjeselskapet som forventes å stå som eier av tomten og næringsbygget i framtiden.

At grunneieren eier eiendommen privat er ikke til hinder for at grunneieren kan overføre eiendommen til ett eller flere aksjeselskaper uten at det utløses skatteplikt. Slik skattefri overføring krever at en følger reglene for skattefri omdannelse av næringsvirksomhet og at eiendomsutviklingen har form av å være en virksomhet i skattemessig forstand.

Ikke skattemessig fradrag for utviklingskostnader

Utviklingskostnader er kort sagt de kostnader som er nødvendige for klargjøring av grunneiendommen for bebyggelse.

Typiske utviklingskostnader er med andre ord graving, planering, omregulering og infrastrukturkostnader.

I forbindelse med inngåelse av grunn-eieravtaler bør en være klar over at en ikke oppebærer skattefradrag for slike utgifter i første omgang. Bakgrunnen er at tomter generelt ikke kan avskrives for skatteformål idet en antar at alminnelige tomter ikke vil forringes i verdi. Det er heller ikke tillatt å kostnadsføre utgiftene umiddelbart. Utgiftene må aktiveres på tomten. Dermed får man altså ikke nyttiggjort seg av den nedlagte kostnaden før tomten eventuelt selges. Da vil kostnadene kunne legges til tomtens kostpris for således å få en redusert skattemessig gevinst. Som nevnt over vil det ofte være aksjeselskapet som selges og ikke tomten, og en får dermed ikke direkte skattefradrag for utgiftene i overskuelig framtid.

Beskatning ved makeskifte

Vi gjør oppmerksom på at bytte av tomter gjennom makeskifter, for eksempel grunneierne imellom, ofte vil være en skattepliktig realisasjon. Det anbefales i denne sammenheng at makeskifter gjennomgås for skatteformål før gjennomføring.

Til slutt vil vi nevne det aller viktigste: Tenk på skattemessige konsekvenser før du begynner på en transaksjon.

For ytterligere informasjon, kontakt:

lene.sakariassen@no.pwc.com 952 60 256
lars.helge.aasen@no.pwc.com 952 60 274

Foto: Hanne Hestangen

“Vi gjør oppmerksom på at bytte av tomter gjennom makeskifter, for eksempel grunneierne imellom, ofte vil være en skattepliktig realisasjon. ”

Fast advokat Lene Sakariassen og partner Lars Aasen jobber begge ved Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers i Oslo.

Skattemessig innbetalt kapital – nye uttalelser

Av Lars Aasen

Mottatt skattemessig utbytte er skattepliktig for personlig aksjonær, og fra 7. oktober 2008 skal også utbytte til selskap beskattes med 3 % av mottatt beløp. Det medfører at det blir stadig mer fokus på hva som er skattemessig innbetalt kapital, fordi den kan deles ut skattefritt. Hva som er innbetalt kapital i et selskap og skattemessige spørsmål knyttet til dette, er i liten grad lovregulert. Praxis bygger derfor i stor grad på uttalelser fra skattemyndighetene. Disse uttalelsene gir ikke nødvendigvis god sammenheng i regelverket.

Er det hjemmel til å nekte skjevdeling av utbytte/innbetalt kapital skattemessig?

Etter ligningspraxis har aksjonærene en valgtrett med hensyn til om en utdeling skal anses som tilbakebetaling av innbetalt kapital eller som opptjent kapital når selskapet har begge typer kapital. Det er bare ett unntak fra denne regelen. Hvis aksjekapitalen er utvidet ved fondsemisjon fra opptjent kapital, anses den fondsemitterte kapitalen utdelt først. Reglene om utbyttebeskatning kommer bare til anvendelse bare når opptjent kapital deles ut, da tilbakebetaling av innbetalt kapital etter skatteloven ikke skal regnes som utbytte.

Selskapsrettslig skal en utdeling fordeles likt per aksje, men aksjonærene kan samtykke til skjevdeling i generalforsamlingen. En skjevdeling

som er gyldig aksjerettslig bør også aksepteres skatterettslig, det vil være i tråd med den valgte ligningspraksis har oppstilt når det gjelder skatterettslig klassifisering av utdelingen.

I to bindende forhåndsuttalelser (BFU 32/08 og 35/08) har imidlertid Skattedirektoratet kommet til at en skjevdeling av utbytte/innbetalt kapital strider mot formålet bak FIFU-prinsippet og skjermingsmetoden. Det er ikke angitt en klar hjemmel for å nekte å anerkjenne en gyldig vedtatt skjevdeling blant aksjonærene.

I BFU 35/08 var spørsmålet om det var anledning til å få tilbakebetalt hele den innbetalte overkursen fra overkursfondet uten beskatning. Samtlige aksjonærer hadde opprinnelige aksjer som det ikke var knyttet overkurs til. Ved en senere emisjon fikk aksjonærene utstedt nye aksjer som det var knyttet overkurs til. Overkurs per aksje var lik for alle aksjonærer. Man ønsket å foreta en nedsettelse av overkursfondet, men slik at utdeling

bare ble foretatt til de sist ervervede aksjene, som overkursfondet egentlig stammet fra. Etter at overkursfondet er etablert, er det imidlertid ikke knyttet til noen spesielle aksjer. Den ønskede utdelingen ville derfor være å anse som en skjevdeling, fordi det ikke ville skje noen utbetaling til de først ervervede aksjene. Uten en slik skjevdeling ville utdelingen på de opprinnelige aksjene bli skattepliktig utbytte. Det var altså ønskelig å foreta en skjevdeling mellom aksjene slik at utdelingen kun var å regne som tilbakebetaling av innbetalt kapital for de sist ervervede aksjene. Situasjonen i BFU 32/08 var tilsvarende, men i tillegg var det et ønske også å skjevdele mellom aksjonærene i tillegg til skjevdeling mellom aksjene.

Skattedirektoratet har tidligere i flere bindende forhåndsuttalelser akseptert spleis av aksjer for å oppnå det samme resultatet, nettopp å ta ut skattefritt innbetalt kapital først. Skattedirektoratets uttalelser i BFU 35/08 og 32/08 er på denne bakgrunn overraskende. Både på bakgrunn av uklar hjemmel og analogien

til forhåndsuttalelsen om spleis er vår oppfatning at Skattedirektoratets holdning i de to forhåndsuttalelsene ikke nødvendigvis gir uttrykk for hva som er gjeldende rett.

Er det hjemmel til å begrense innbetalt kapital til regnskapsmessig bokført verdi?

Det er lagt til grunn i ligningspraksis at det er den virkelige verdien av et tingsinnskudd som utgjør innbetalt kapital i selskapet, uavhengig av regnskapsmessig prinsipp, hvis ikke spesielle regler gir en annen løsning (som for eksempel reglene for fusjon og omdanning, og reglene for etablering av selskaper etter overgangsregel E i skattereformen i 2005). Virkelig verdi blir da også lagt til grunn ved realisasjonen for den som overfører tingsinnskuddet. I en uttalelse fra Finansdepartementet av 28. februar 2008 hevdet det imidlertid at det er bokført verdi som skal legges til grunn. Det ble vist til departementets høringsnotat av 21. oktober 1998 pkt. 2.2 om endringer i selskapskattelovens regler om skattefri fusjon og fisjon:

“Skattedirektoratet har tidligere i flere bindende forhåndsuttalelser akseptert spleis av aksjer for å oppnå det samme resultatet, nettopp å ta ut skattefritt innbetalt kapital først.”

Lars Aasen er partner i Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers, Oslo.

“Skattemyndighetene burde derfor etter vårt syn ta initiativ til en gjennomgang/revidering av begrepet ”skattemessig innbetalt kapital” og sørge for et bedre regelverk, samt rutiner for rapportering av innbetalt kapital på linje med skattemessige kostpriser på aksjer.”

”Hvilken verdi aksjonærens innskudd får i selskapets balanse avhenger av de selskaps- og regnskapsrettslige regler om verdsettelse av de verdier innskuddet representerer. Denne verdsettelse vil være bindende for hva som skal anses som selskapsrettslig tegningsbeløp på aksjene.(...) Den regnskapsrettslige verdsettelse av innskuddet og det selskapsrettslige tegningsbeløp vil med andre ord utgjøre maksimum for hva som kan anses som innbetalt aksjekapital og overkurs på aksjene for vedkommende aksjonær.”

Høringsnotatets løsning ble sterkt kritisert i høringsrunden, og ble ikke fulgt opp, ref Ot. prp. nr. 32 (1998-99) kap. 7. Likevel konkluderer Finansdepartementet i uttalelsen med at skatteposisjonen innbetalt aksjekapital og overkurs etter departementets syn er begrenset til verdien innskuddet settes til i balansen, det vil si det selskapsrettslige innskuddsbeløpet.

Dette kan illustreres med et eksempel. Holding AS ønsker å overføre en eiendom til et datterselskap. Bokført verdi er 60 og virkelig verdi er 100. Holding AS vurderer tre alternativer for overføring:

1. Tingsinnskudd til regnskapsmessig kontinuitet. Dette vil i henhold til uttalelsen gi 60 som skattemessig innbetalt kapital.
2. Tingsinnskudd til virkelig verdi. Dette vil gi 100 som skattemessig innbetalt kapital ifølge løsningen i uttalelsen.
3. Bygget overføres til regnskapsmessig kontinuitet mot en fordring til virkelig

verdi. Fordringen konverteres straks etterpå. Dette vil gi 100 som skattemessig innbetalt kapital ifølge Finansdepartementets uttalelse.

Finansdepartementets uttalelse er etter vår oppfatning urimelig fordi innbetalt kapital vil være avhengig av den regnskapsmessige fremgangsmåten som brukes når ”tingen” skytes inn. Når uttalelsen samtidig ikke har noen klar hjemmel, er vi derfor i sterk tvil om den vil stå seg ved rettslig prøving.

Hvis standpunktet skulle stå seg, bør konsekvensen være at det også er den regnskapsmessige verdien som skal legges til grunn ved skattleggingen av den som skyter inn tingsinnskuddet.

Oppsummering

Uttalelsene ovenfor viser to av flere uklare problemstillinger rundt innbetalt kapital. Dersom man skal gjøre utbetalinger som skal klassifiseres som innbetalt kapital er det viktig at man har kontroll på faktum. I tillegg bør man være kjent med forståelsen av regelverket som i stor grad bygget på en rekke uttalelser med til dels tynt hjemmelsgrunnlag.

Skattemyndighetene burde derfor etter vårt syn ta initiativ til en gjennomgang/revidering av begrepet ”skattemessig innbetalt kapital” og sørge for et bedre regelverk, samt rutiner for rapportering av innbetalt kapital på linje med skattemessige kostpriser på aksjer. I ventetiden må man være varsom ved utbetalinger av innbetalt kapital og sørge for at man rådfører seg med eksperter før utdeling finner sted.

For ytterligere informasjon, kontakt:

lars.helge.aasen@no.pwc.com
952 60 274

Aktuelle nyheter

Av Stine Bryn Sverdrup og Lars Aasen

Dommer

Høyesterett skjerpet kravet til bevis for ileggelse av tilleggsskatt

En skattyter ble lignet for personinntekt da skattemyndighetene fant det sannsynlig at han hadde utøvet tilstrekkelig aktivitet i sitt enkeltpersonforetak. I følge dom av 29. oktober mente Høyesterett at det holder med "sannsynlighetsovervekt" for å kreve at det beregnes personinntekt, men flertallet kom til at det måtte være "overveiende sannsynlig" at han hadde utøvet aktivitet for å kunne ilegge tilleggsskatt.

Dermed bryter Høyesterett med skattemyndighetenes praksis hvor det tidligere har vært lagt til grunn at det er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt, dvs. mer enn 50 % sannsynlighet. At det må settes strengere beviskrav for å ilegge tilleggsskatt betyr at skattemyndighetene framover i mange saker ikke kan ilegge tilleggsskatt dersom de ikke har gode nok beviser for overtredelser av regelverket.

Foto: Hanne Hestangen

Dommer

Salgsvederlag ansett som earn-out og beskattet som lønn

En malermester overdro sin virksomhet (enkeltpersonforetak) til et uavhengig aksjeselskap for 2 mill. kr. Vederlaget besto av varelager, maskiner og utstyr for totalt 0,4 mill. kr, mens 1,6 mill. kr. ble ansett som vederlag for opparbeidet goodwill.

Skatteetaten hevdet at vederlaget for goodwill måtte anses å være forskuddsbetalt lønn for malermesteren, da det var hans person og mestertittel som var av interesse for kjøperen. Dersom malermesteren ikke hadde tatt ansettelse hos kjøperen, ville ikke verdien av de overtatte eiendeler kunne forsvare et vederlag for goodwill i denne størrelsesorden. Overligningsnemnda fastsatte den personavhengige forretningsverdien til 1,3 mill. kr., mens de resterende 0,3 mill. kr. ble ansett å være skattemessig goodwill.

I dom av 29. september kom en enstemmig Høyesterett til at den personavhengige forretningsverdien måtte anses som forskuddsbetalt lønn (earn-out) for malermesteren. Høyesterett fant også å slutte seg til fordelingen mellom personavhengig forretningsverdi og skattemessig goodwill som Overligningsnemnda hadde foretatt.

Foto: Hanne Hestangen

For ytterligere informasjon, kontakt:

stine.bryn.sverdrup@no.pwc.com 952 60 369
lars.helge.aasen@no.pwc.com 952 60 274

Foto: Tommy Normann

Dommer

Kristiansand Dyrepark – anken nektet fremmet for Høyesterett

I dommen om Kristiansand Dyrepark henviste Agder lagmannsrett til Høyesterett i Bowling 1-saken ved vurdering av om Kristiansand Dyrepark AS skulle ha momsfradrag for anskaffelser til og vedlikehold av attraksjoner i dyreparken. Siden attraksjonene ikke var faktisk brukt i momspiktig virksomhet med blant annet servering og reklame ble momsfradrag nektet som følge av at en bedriftsøkonomisk tilknytning normalt ikke er tilstrekkelig for å oppnå fradragrett. Selskapet anket dommen, men den ble nektet fremmet for Høyesterett.

Dommer

Høyesterett: Fullt lovlig å innrette seg slik at arveavgiften blir lavest mulig

Høyesterett avsa dom 12. november i arveavgiftssaken for Reitan Handel m. fl. Det sentrale spørsmålet var om inngåelse av en masterfranchisekontrakt mellom Reitangruppen AS og det nystiftede selskapet Reitan Handel AS mens Odd Reitan var aksjonær i begge selskaper utløste arveavgift, eller om avgift først skulle beregnes ved overføring av aksjene i Reitan Handel til sønnene. Masterfranchiseavtalen var gunstig, idet den la grunnlag for god inntjening i Reitan Handel AS ved at selskapet ville bli tilført fremtidige franchiseinntekter fra alle landets Rema-1000 butikker. Aksjene i Reitan Handel AS ble overført til barna til Odd Reitan tre dager senere. Transaksjonene som ble gjennomført var del av en samlet plan.

Generasjonsskiftet kunne etter Statens oppfatning ha vært gjennomført ved at arvingene ble aksjonærer allerede ved stiftelsen av Reitan Handel AS. Det ville ha utløst betydelig arveavgift. Underinstansene la til grunn at det på forhånd var avtalt at sønnene skulle overta aksjene i Reitan Handel AS, og at masterfranchisen derfor utløste arveavgift. Høyesterett er av en annen oppfatning og mener at det ikke kan være i strid med arveavgiftsreglenes system eller formål at man ved gjennomføringen av generasjonsskiftet nøt godt av de alminnelige, gunstige verdsettelsesreglene for overdragelse av aksjer.

Høyesterett uttaler generelt at: *"Borgerne har i tilfeller hvor de står overfor valgmuligheter som gir forskjellige skatte- eller avgiftsmessige konsekvenser, ikke plikt til å velge det alternativ som gir høyest skatt eller avgift. Så lenge det alternativ som blir valgt, er reelt og ikke fremstår som forretningsmessig unaturlig, er det fullt lovlig å innrette seg slik at skatten eller avgiften blir lavest mulig".*

Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Innstramning i fritaksmetoden – 3 % "fritaksskatt"

Prinsipielt skal det ikke være fradragrett for kostnader knyttet til skattefrie inntekter. Som kompensasjon for at det er full fradragrett for virkelige utgifter til erverv av skattefrie inntekter på aksjer og andeler etter fritaksmetoden (utbytte/uttak og salgsgvinster), er det foreslått en sjablongmessig regel for tilbakeføring av slike kostnader. Endringen gjelder for netto inntekter mottatt fra og med 7. oktober 2008. Ifølge uttalelse fra Finansdepartementet 10. november 2008 skal beløpet settes til 3 % av de skattefrie netto inntektene etter fritaksmetoden (i statsbudsjettet var det foreslått 3 % av brutto aksjeinntekter). Prinsipielt har vi fremdeles en fritaksmetode, men praksis blir det en skatt på 0,84 % på netto aksjeinntekter og andre inntekter etter fritaksmetoden. Konsernbidrag (både med og uten skattemessig effekt) er ikke omfattet av bestemmelsen.

Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Ny verdsettelsesmetode for utleieeiendom og økt formuesverdi for andre næringseiendommer

Næringseiendom som er utleiet skal verdsettes gjennom en ny kapitalisert utleieverdimetode. Ligningsverdien foreslås satt til 40 % av den kapitaliserte utleieverdien fra og med inntektsåret 2009.

For næringseiendom som ikke leies ut, er det foreslått at gjeldende ligningsverdier økes med 60 %, i tillegg til en generell økning for alle eiendommer med 10 %. Det er samtidig foreslått at maksimalgrensen for ligningsverdi av næringseiendom reduseres fra 80 % til 60 % av eiendommens markedsverdi.

Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Arveavgift – ikke-børsnoterte aksjer

Ikke børsnoterte aksjer og andeler i deltagerlignede selskaper har vært verdsatt til 30 % av netto formuesverdi som arveavgiftsgrunnlag. Rabatten er foreslått redusert slik at 60 % av netto formuesverdi legges til grunn ved beregning av arveavgift. Samtidig innføres det et rabatt-tak på 10 millioner kroner.

Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Arveavgift – forslag til nye satser og innslagspunkter

Verdi	Nærstående (barn)	Andre (for eksempel barnebarn)
0 - 470 000	-	-
470 000 - 800 000	6 %	8 %
800 000 - oppover	10 %	15 %

Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Toll – forhåndsvarsling av varer

EU vil fra 1. juli 2009 innføre krav om forhåndsvarsling av all vareførsel mellom EU og tredjeland (herunder Norge). For norske importører og eksporter kan dette bety forsinkelser ved grensepassering mellom Norge og EU. EU har imidlertid åpnet opp for at Norge på nærmere vilkår kan unntas fra kravet om forhåndsvarsling. Regjeringen har fremmet forslag i tråd med dette. Det er også foreslått en ny bestemmelse om autorisasjon av foretak.

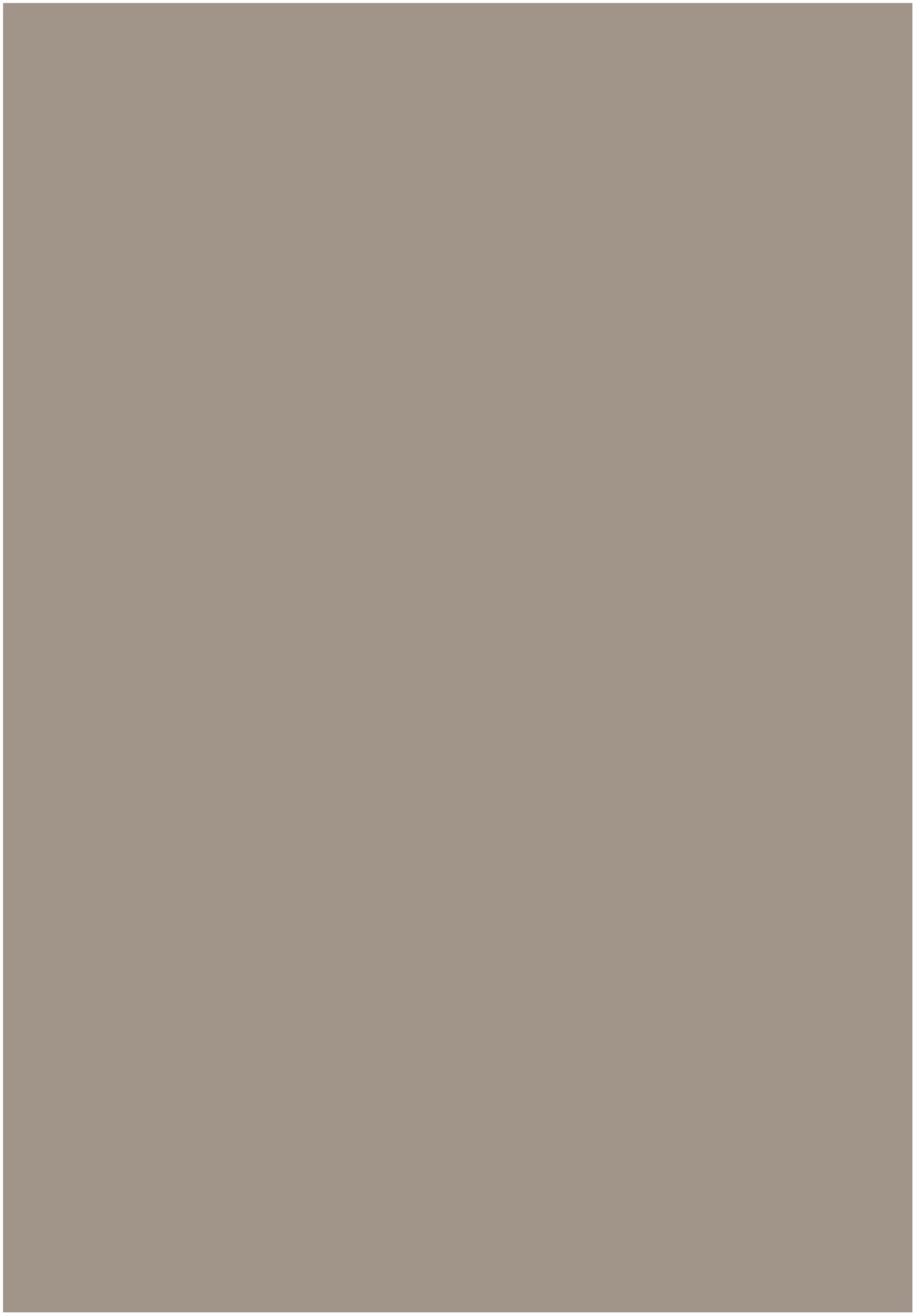
Skatt & Avgift – Statsbudsjettet 2009

Ny saldogruppe J

Tekniske installasjoner i bygg har tidligere vært avskrevet sammen med bygget. Det er nå foreslått at tekniske anlegg skal avskrives på egen gruppe med en avskrivningssats på 10 %.

Foto: Tommy Normann

KUNDEPOST

Returadresse:
PricewaterhouseCoopers
Postboks 748 Sentrum
0106 OSLO